

شماره اختصاصی)

١٢ المشرق

442

مردم را در این شهر ضرب خرمای خرمی

ضرب ضرباً خرو و ضربت
حواصی و کتب مصر و مصر و ضربت

231

۱
۲
۳
۴
۵
۶
۷
۸
۹
۱۰
۱۱
۱۲
۱۳
۱۴
۱۵
۱۶
۱۷

کتابخانه مجلس شورای اسلامی	
کتاب: <i>گنجینه رسالت (اصول)</i>	
مؤلف:	
موضوع:	
شماره اختصاصی:	(۴۳) از کتب اهدائی: یکم هزاره
شماره ثبت کتاب:	۲۱۵۴۲۷
جمهوری اسلامی ایران	

۱۲۲۷
۱۵۰
۲۴۴

بدین

مجلس شورای اسلامی
ضرب ضربا ضربو

ضرب ضربا ضربو ضربت
ضرب ضربا ضربو ضربت

۲۴۴

$\frac{10}{100} = 10\%$
 $\frac{10}{100} = 10\%$
 $\frac{10}{100} = 10\%$

اکر کسی سوال کند کہ چوں مضاعف علم گفت و آفرین گفت جواب گویم
 از جهت آنکه قیاس است از همین و یا اگر بخواند و نه
 فهمیدن و اگر کسی سوال کند کہ چوں مضاعف علم گفت و آفرین
 گفت جواب میگویم از جهت آنکه افرین اسم است
 در صفاتیات و اعلم اسم است میشود در کلیات
 کلیات و معنی کرد در این علم بیان میشود قواعد
 کلیه اینها اعلم گفت و آفرین گفت و تنصیر اگر کسی سوال
 کہ مختلف چوں تنصیر گفت و مضاعف گفت جواب
 گویم از جهت آنکه تنصیر مصدر است و مضاعف
 و باب تعیل از باب مضاعف میاید و چون در این باب
 بعضی تنصیر و تبدیل داده میشود مثلاً مثل شرب کر اصل و اصل
 میا شد و از ابیغفار مختلف میا و زید مثلاً یک دفعه
 او را ابیغفار مضاعف میا و زید و میگویند قریب و یک دفعه
 او را ابیغفار مضاعف میا و زید و میگویند قریب و یک دفعه
 ابیغفار مضاعف میا و زید و میگویند قریب و یک دفعه
 میا و زید مضاعف میا و زید و میگویند قریب و یک دفعه

۳۰
 اعلم ان المتصرف
 لغة التقدير
 بين الله الرحمن الرحيم وفي الصناعة
 الحمد لله رب العالمين والصوة على افضل السبلين
 محذ والمراجعين اعلم ان التصريف في اللغة
 التغير وفي الصناعة تحويل الامل الواحد الى امثلة
 مختلفه لمعان مقصوده لا تحصل الا بهاء الفعل
 اما ثلاثي و اما رباعي وكل واحد منهما اما مجرد او مركب
 فيه وكل واحد منهما اما سالم او غير سالم وتعني بالسالم
 ما سلمت حروف الاصلية التي تقابل بالفاء والعين
 والام من حروف العلة والحزق والضعف اما مركب
 المجرد فان كان باضه على فعل مفتوح العين فصارعه
 على يفعل بضم العين او يفعل بكسر ها نحو نصر نصر
 وضرب ضرب وقد يحى على يفعل بفتح العين اذا كان

عين فعله اولاه حرفا من حروف الحلق وهي الحظمة والهاء
والعين والحاء والعين والحاء نحو سئل يسئل ومنع
يمنع وابي يابي شارة وان كان ما ضربه على فعل مكسورا
العين فصار عه بفعل يفتح العين نحو علم يعلم الا ما
شارة من نحو حبيب يحبيب واخوانه ومق بمق ودرث برث
وان كان ما ضربه على فعل مضوم العين فصار عه بفعل
يضم العين نحو حسن يحسن واما الباء في الجر فهو فاعل
كدرج بدرج ودرجة ودرجا واما التثنية المزدوجة
فهو على ثلاثة اقسام الاول ما كان ما ضربه على الربعة تعرف
كافعلا نحو اكر بكر اكراما وفعل نحو فرح بفرح تفرح
وفاعل نحو فائل بفائل ومقابلة وفينا لا وقتا الا الثاني
ما كان ما ضربه على خمسة احرى اما اوله التاء مثل تفعل
نحو تكرر يتكرر يتكرر او فاعل نحو تباعد بتباعد
تباعد واما اوله الحظمة نحو انفعل بنفعل انفعلا انقطع
بنقطع انقطاعا وافعل نحو اجتمع كجميع اجتمعا وافعل

نحو اخرج بخرج اخرج الثالث ما كان ما ضربه على
ستة احرى مثل استفعل نحو يستفعل استخرج
يستخرج استخرج ابا وافعال نحو اجماد يستجماد اجماد
وافعو على نحو اعشوشب بعشوشب اعششبا
وافعول نحو اجلو ورجلو ورجلوا ووافعلل نحو
اقعنس بقعنس اقعنسا ووافعلل نحو اسلق
لسلق اسلقا واما الوباعى من يد فيه فامثلة
تفعلل كندرج بدرج ندرجا ووافعلل نحو كخرم
بخرم اخرجاما ووافعلل كاشعر بقشعر اقشعرا
تلبس والفعل اما متعد وهو الذى يتعدى من الفاعل
على الى مفعول به كقولك ضربت رجلا ويسمى ايضا فاعلا
وتجاورا واما غير متعد وهو الذى لا يتجاور الفاعل
كقولك حسن رجلا ويسمى لا رجلا وغير واقع وتعدية
في التثنية المجرى بتضعيف العين او بالحظمة كقولك فرقت
رجلا واجلسه وجرى الجرى فى السلك نحو ذهبت رجلا وانطلقت

فصل في امثلة تصادف هذه الافعال اما الماضي
فهو الفعل الذي دل على معنى وجدة الزمان الماضي
فالمتبني للفاعل منه ما كان اوله مفتوحا او كان اوله
متحركا منه مفتوحا مثاله نصر نصرانصر وانصرت
نصرتا نصرت نصرت نصرتا نصرت نصرتا نصرت
نصرت نصرتا نصرتا نصرتا نصرتا نصرتا نصرتا
وافعل وافعل واستفعل وافعل وافعل وافعل
وافعل ولا تعتبر حركات الفات في الاوائل وانها رائدة
تلت في الاوائل وتسقط في الدرج والمتبني للفعول منه
وهو الذي لم يسم فاعله اصح ما كان اوله مضموما كفعل
وافعل وفوعل وتفعّل وتفعّل وتفعّل وتفعّل او كان اوله
متحركا منه مضموما نحو افتعل واستفعل وهمزة الوصل
تلتع هذا المضمو في الضم وما قبل اخره يكون مكسورا
ابدا تقول نصر نبدأ واستخرج المال واقام المضارع فهو
ما يكون في اوله احد الزوايد الاربع وهي الهزقة والنون
والتاء والباء تجمعها اتين اوانبت او ثاني فالهزقة للتكلم

وحدة والنون له اذا كان معه غيره والتاء للتخاطب
مفردا او مشنّى او مجوعا مذكرا كان او مؤنثا او
للغائبة المفردة والمثناة والباء والغائب مذكرا
مفردا او مشنّى او مجوعا وللجمع المؤنث الغائبة وهذا
يصلح للحال والاستقبال تقول بفعل الآن ويستم
حالا وواضرا او بفعل غدا ويستم مستقبلا فاذا
ادخلت عليه السين او سوف فقلت سيفعل
او سوف بفعل اختص بزمان الاستقبال واذا دخلت
عليه الهمزة ابتداء اختص بزمان الحال نحو ليفض
كقولك ليفعل وفي التثنية اني ليفحنه والبتني
للفاعل منه ما كان حرف المضارعة منه مفتوحا الا
ما كان ماضيه على اربعة احرف فان حرف المضارعة
منه يكون مضموما ابدا نحو بدحرج وبكر وبقتل
ويخرج وعلاصته بناء هذه الاربعة للفاعل
كون حرف التي قبل الاخر منه يكون مكسورا ابدا مثاله

من يفعل ينصر ينصران ينصرون الى اخره وقس على هذا
 لضرب وليلس ولينع ويعلم ويجيب ويجلس ويدرج
 ويكره ويفرح ويقاقل ويتكسر ويتقاعد ويقطع
 ويجمع ويحرق ويحمار ويتخرج ويعشوشب ويحلق
 ويقعلس ويسلق ويتدحرج ويخرج ويقشر
 فاللبن للفعول منه ما كان حرف المضارعة منه
 مضموماً وما قبل الامر منه يكون مفتوحاً ابدال نحو
 ينصر ويدحرج ويكره ويقاقل وفس على نظائر
 واعلم انه تدخل على الفعل المضارع ما ولا النافيتان
 فلا تغتر ان صبغة تقول لا ينصر لا ينصران لا ينصرون
 الى اخره ويدخل الجارم فتحد في حركة الواحدة
 ونون التثنية والجمع المذكور ونون الواحدة المخاطبة
 ولا يحد في نون الجماعة المؤنث فانه ضمير كالواو وفي
 جمع المذكور فتثبت على كل حال فنقول في امر الغائب
 لم ينصر لم ينصر لم ينصر ويدخل على الفعل المضا
 الناصب فتبدل من الضمة فتح وتسقط التوتان

سواي

سواي لا يجمع المؤنث فنقول لم ينصر لم ينصران
 ينصرون والى اخره من الجوارم لام الامر فنقول في امر
 الغائب لنصر لنصر لنصران الى اخره وكذلك
 لضرب وليلس ولينع ويعلم ويدرج وغيرها ومنها الا الناهية
 نقول في النهي الغائب لا ينصر الى اخره وفي النهي الحاضر
 لا تنصر لا تنصر لا تنصروا وهكذا قياس ساير
 لامثله واما الامر بالصيغة وهو الامر الحاضر فهو
 جار على لفظ المضارع المحرور فان كان ما بعده حرف
 المضارعة متحركاً فلتسقط منه حرف المضارعة وتأتي
 بصوت الباقي مجزوماً فنقول في الامر من ندحرج
 دحرج دحرجا دحرجوا دحرجي دحرجا دحرجين و
 هكذا نقول فرح فرحاً فرحوا فرحي فرحاً فرحين
 وفائد وتكسر وتساعد وتدحرج المح وان كان
 ما بعده حرف المضارعة ساكناً فتحد في منه حرف
 المضارعة وتأتي بصوت الباقي مجزوماً وما من بدل

في ذلك من جعل مكسورة الالف يكون غير النفا
 مع من مضى وانضمها فتقول انما انضرا انضرا
 الخافه وكذا انضرب واعلم وانقطع واجتمع
 واستخرج استخرج فتحو اهنه الزم بناء على
 اصل المرفوض فان اصل تكرر تكرر واعلم ان اذا
 اجتمع تان في اذن مضارع تفعل وتفاعل وتفعّل
 فتحو اثنان نحو تتحدث وتقاتل وتخرج ويخرج
 حو في احداهما وفي التثنية فانت له تصدي
 ونادى شغلي ونزل الملائكة واعلم ان ومعه
 كان فاء افتعل صلا او ضا او طاعا او طاعه فليت
 تاء وملاء فتقول في افتعل من الصلا اصطلا
 من الضرب اضطراب ومن الطراد اطراد ومن
 الظلم اظلم وكذا لك جميع متفرقات مثل اصطلا
 فهو اصطلا وذا اصطلا ولا من اصطلا
 التي لا تصطلح ومتى كان فاء افتعل لا ادراك
 او دراء فليت تاء وذا لا فتقول في افتعل من

او دراء ومن الالف اذكر ومن الهمزة اذكر
 الفعل غير الالف والهمزة فان الالف لا تفتح
 سالكة وتفتح مفتوحة الالف لا تفتح به وهو عمل
 الاثنان وجماعة النساء مكسوة فيها الساكنة
 لقول اذهب الالف الاثنان واذ هسان للفتحة فتد
 الفاعل فون جمع المؤنث لتفصل بين التواتر
 ولا تلتزم بالحقيقة لانه لم يدم النفا سالكن
 على غير حجة فان النفا سالكن انما يجوز اذا كان
 الاو لخر في سدة والثاني مدغافه بخلافه وتفتح
 من الفعل معهما نون اسئلة الخمسة وهي يفتعل
 وتفعلاون وتفعلون وتفعلون وتفعلون وتفعلون
 وتفعلون وتفعلون وتفعلون وتفعلون وتفعلون
 تفتح ما قبلها نحو لا تحشوة ولا تحشون ولا تحشون
 لتوبة فاما ترون وتفتح آخر الفعل المضارع اذا
 كان فعل الواحد والواحدة الغائبة وتفتح اذا كان
 فعل الجماعة الذكر وبكسر اذا كان فعل الجماعة

المخاطبة فنقول في امر الغائب مؤكدا بالتون الثقبة
 لنصرة لنصرة لنصرة الى اخره وبالحفظة
 لنصر لنصر لنصر وفي الامر الحاضر بالتاكيد
 الثقبة انصرة انصرة انصرة الخ وبالحفظة
 انصر انصر انصر وقس على هذا انصائهم
 واما اسم الفاعل والمفعول من الثلاثي المجرد
 فالأكثر أن يحكى اسم الفاعل منه على وزن فاعل
 تقول ناصرا ناصرا ناصرا وناصري ناصري ناصري
 ناصرة ونواصر واسم المفعول منه على وزن
 مفعول تقول منصورا منصوران منصوران
 منصوق منصوقتان منصورات ومناصر مفعول
 ممرور به ممرور به ممرور به ممرور به ممرور
 به ممرور به ممرور به ممرور به ممرور به ممرور
 الضم فيها بعد ثي مجرى الجر لاسم المفعول وفعل
 قد يحكى بمعنى الفاعل كالرحيم بمعنى الرحيم وبمعنى
 المفعول كالقتيل بمعنى المقتول واما ما زاد على

الثلاثة

الثلاثة فالضابط فيه ان تصنع في مضارعه
 ميم المضوم موضع حرف المضارعة وتكسر ما قبل الزم
 في الفاعل وتفتح في المفعول نحو مكر ومكر ومكر
 ومكرج ومسترج ومسترج وقد بسوء لفظ
 الفاعل والمفعول في بعض المواضع كخاب وخاب
 ومنقاد ومنقاد ومنقاد ومعتد ومعتد ومعتد
 فيه ومنجاب ومنجاب عنه ويختلف في التقدير
 فصل المضارع عطف ويقال له الاصل وهو من الثلاث
 المجرد والمزيد فيه ما كان عنه ولا منه من جنس
 واحد كتر واعد فان اصلها ردد واعد ودد ومن
 الرباعي المجرد ما كان فاءه ولا منه الاوى الثانية
 ويقال له المطابق من جنس واحد وكذلك لا عنه
 ولا منه ايضا نحو نزل نزل نزل نزل نزل نزل
 واما الحق المضارع بالمعتلات لان حرف الضعف
 يلحقه الابدال كقولهم املت بمعنى املت ولا تملح

والحد فكلما لقولهم فالواست وظلت بفتح الفاء
وكسرها واحست اى مست وظلمت واحسست
والمضاعف بلحقة الادغام وهو ان لتسكن الاول
مدغما وتدرج في الثانى ولستم الاول مدغما والثانى
مدغما فيه وذلك واجب فحوملبد واعد بعدة
وان قد تنفقد واعدت بعدة واستعدت لستعدت
واسودت لسودت واسودت لسوادت واسطانت بطما
وتما دت بما دت وكذا هذه الافعال واذ بنية ما للفعول
مخومة بمدة ونطائرن وفي مخومة مصدر
وكذلك اذا اتصل بالفعل الف الضمة او واو
او باء مخومة ملامدة واومدة تمتنع في مخومة دت
مددتا ومددتا الى مددتن ومددتن ومددتن
وامتددن ولا تمددن وجائز اذا دخل الجانبن
على الفعل الواحد فان كان مكسورا العين كسفر
او مفتوحة كبعض فنقول لم يفر ولم يعض بكسر الهم

وفتحها

وفتحها ولم يفر ولم يعضر وهكذا احكم بقشر
ومحمر ومجارت وان كان العين مضموما فتحو به
الحركات الثلاث مع الادغام وفكة تقول لم يبد
مجرى كات الدال الثلاث ولم يمدد وهكذا احكم الامر
فتقول فر وعصر بكسر الهم وفتحها واوفر وانغضض
ومد مجرى كات الثلاث وامدد وتقول في اسم
الفاعل مادة مادان مادون مادة مادان مادانا
ومواد وفي المفعول ممدود كنصور فصل المعقل
ما مان احد اصول حرف علة وهى الواو والياء والفاء
ولستم حرف المد واللين والالف حبلئ تكون
منقلبة عن واو وياء وانواعه سبعة الاول
المعقل الفاء ويقال له المثلث ثلثة الصريح في احتمال
الحركات اما الواو فتحذف من مضارع الفعل
الذى يكون على يفعل بكسر العين ومن
الذى على فعالة ولستم في باقى مضاريفه
تقول ومد بعد عدة وواعد فهو واعد وذلك

موعود عد لا تعد وكذا لك ومق ميق فاذا
 ان بليت كسيرة ما بعد ما اعيدت الواو نحو
 بوعد وبلبت في نفعل بالفتح العين كوجل
 بوجل والاصل او جل اجل فليت الواو باء
 لسكونها وانكسار ما قبلها فان انضم ما قبلها
 اعيدت الواو تقول باريد اجل تلفظ بالواو
 وتكتب بالباء تلبت الواو في نفعل بالضم
 كوجم بوجم اوجه لا توجه وحدفت الواو من
 بطاء ويصع ويسيع ويقع وبدع لانها في
 الاصل نفعل بالكسر ففتحت العين الحرف
 المحلق ومن بدز لكونه في معنى بدع والماثوا
 ماضي بدع وبدز وحذف الفاء دليل على انه
 داو ولما الباء فتلبت على كل حال نحو بمن بمن
 ويسير ويسير ويسير وتقول في افعل من الباء
 كعلم يعلم اليسير يسير فهو موبس تقلب الباء واو
 لسكونها وانضمام ما قبلها وتقول في افعل

منها

١٥
 منها ان تعد تنعد فهو متعد وذالك متعد والشر
 والبتة فهو متسر ويقال ان تعد يا تعد فهو متعد
 وابتر يا تر فهو موتر وهذا مكان موتر
 فيه وحكم ودد يود كل عضو بعض وتقول
 ابدد كاعضض الثاني من المعتل العين و
 يقال له الاجوف وذو الثلاثة لكون ماضيه
 على ثلاثة احرف اذا اخبرت عن نفسه فالجذر
 تقلب عنه في الماضي الفاسوا كان واو اوباء
 لتحر كرها وانفتاح ما قبلها نحو صان وباع فان
 اتصل به الضم المتكلم او ضم المخاطب او ضم
 الجمع المؤنث الغائب نقل فعل من الواو
 الى فعل ومن البائي الى فعل دلالة عليها
 ولم يغير فعل ولا فعل الى اكانا اصلين و
 نقلت الضمة والكسرة الى الفاء وحدفت العين
 لا لتقاء الساكنين فيقول صان صانا صانوا
 صانت صانتا صنت صنتا الى اخره وتقول باع الى

بعنا واذا بنيت للمفعول كسرة الفاء من الجميع
صين واعتلاه بالنقل والقلد وتقول في المضارع
يصون ويبيع واعتلاهما بالنقل ويخاف ويهاب
واعتلاهما بالنقل والقلد يدخل الخازم فلتقط
العين اذا سكن ما بعدها وتثبت اذا تحرك تقول
لم يصن لم يصونا لم يصونا وهكذا قياس لم يبيع
لم يبعوا لم يخف لم يخفوا ومن عليه الامر نحو من صونا
صونا وبيع يبعوا وخف خافا وخفوا والتاكيد
صوتن ويبعن وخافن ومزهد الثلاث لا يعتدل
منه الاربعة بالنسبة وهي اجاب يجيب اجابة واستقام
ليستقيم استقامة وانقاد ينقاد انقيادا واختار
مختارا اختارا واذا بنيت للمفعول قلت اجيب
يجاب اجابة واستقيم ليستقام وانقيد ينقاد
اختار مختارا والامر منهما اجب اجيبوا واستقم
استقما وانقد وانقادا واختار اختاروا ويصح نحو
قول وتقول وقاود وتقاود وزين وزين وتسا

وتسا

وتسا وابلض وابلاض واسود واسود
وكذا ساير تصاريغها واسم الفاعل من الثلاث
المجرد يعتدل بالهزئة كصائن وبائع ومن المزيد فيه
يعتدل بما اعتل به المضارع كجيب ومستقيم ومنقاد
ومختار واسم المفعول من المجرد يعتدل بالنقد الحذف
لمنصون ومبيع والمخادوف واو المفعول عند
سبويه وعين الفعل عند ابي الحسن الاقصر
بنوهم يلبثون الباء فيقولون صبيح مبيعوع
من المزيد فيه يعتدل بالنقل القلب ان اعتدل
فعده كجاء ومستقام ومنقاد ومختار الثالث
المعتدل الآم ويقال له الناقص ود والاربعة
لكون ماضية على اربعة احرف اذا اخبرت عن
نفسك فالمرء تقلب الواو والباء الفاذا تحركتا
وانفتح ما قبلهما كغراورى وعصاوجي وكذا
لك الفعل الزائد على الثلاثة كاعطى واشترى
واستقصى واسم المفعول كالمعطى والمشترا

والمستقصى واذا لم يتم اللفاعل من المضارع كقولك
 بعضي وبخفي بغري وبري اما الماضي فتكتب
 الآم منه في مثال فعلون مطلقا وفي مثال فعلت
 وفعلنا اذا انفتح ما قبلها وتبث في غيرها نقول
 غزا غزا وغزا ورى رى وروى رى الى اخره ورضي
 رضيا ورضيا الى اخره وكذلك سر ولسر ولسر
 الى اخره وانما فتح ما قبل وا والضم في غزا ورى
 وضمت في رضوا ولسر والان وا والضم اذا اتصل
 بالفعل الناقص بعد حذف الآم فان انفتح ما قبلها
 ابقى على الفتح وان انضم وانكسر واصل ورضوا
 ورضوا فنقلت ضمة الباء الى الضاد وحذف الباء
 لالتقاء الساكنين واما المضارع فلتسكن الآم
 في الرفع ويجذف في الجزم ونه تفصح الواو والباء
 في النصب وتبث الالف وتسقط الحاد من الناصب
 النونات الا انون جماعة النساء فنقول لم يغز ولم
 يغزوا لم يغز ولم تغز لم تغزوا لم يغزوا ولم يرا

ولم يرموا ولم يرموا ولم يرض ولم يغزوا ولم يري
 ولن يرضي وتبث لام الفعل في فعل الاثنين
 وجماعة النساء وتجذف في فعل جماعة الذكور
 وفعل الواحد المخاطبة فتقول يغز ويغزوان
 يغزون الى اخره وقد يستوي فيه لفظ جماعة الذ
 كور والاناث في الخطاب والغيبة جها واختلاف
 في التقدير فودن المذكور يفعون وتفعون وودن
 المؤنث يفعلن وتفعلن وتقول في فعل بري
 يرميان يرمون الى اخره واصل يرمون يرمون ففعل
 به ما فعل يرضوا وهكذا حكم كل ما كان قبل لامه
 مكسورا كيهدي ويناجي ويرتج ويبري وليستغ
 ويرعوي ويعزوي وتقول رضي يرضيان يرضون
 الى اخره وهكذا فيما يمتطي ويتأبأ وتبث في لفظ الواو
 حاء المؤنث في الخطاب كلفظ الجمع في بابي وبري
 وبري وفي التقدير مختلفا فودن واحدة تفعين

وتفعّلون ووزنه الجمع تفعّلون وتفعّلون والآخر
 منها اغزوا غزوا واغزوا واغزوا واغزوا واغزوا
 ارضوا ارضوا فاذا فعلت عليه ثوب التاكيد
 اصعدت الهم المحذوفة فقلت اغزوا واغزوا
 واغزوا واسم الفاعل منها غاز غازان غازون
 غازية غازية غازية غازية غازية وغازية وغازية
 راض راضان راضون وكذا لك راض وارض
 غاز وفعلت الواو باء لغزها وانكسر ما قبلها
 كما فعلت الواو في غزى ثم قالوا غازية لانه الموحى
 فزع الموحى والفاء طارئة واسم المفعول من الواو
 مغزى ومن الواو مري ففعلت واو واو وكسر
 قبلها لانه الواو واو اذا اجتمع في كلمة واحدة
 والاول منها ما ساقته قلبت الواو باء واو غمت
 الباء في الواو وتقول في فعل من الواو غاز
 ومن الواو غزى وتقول في فعل من الواو غزى

ومن

ومن الواو سرى لسريته ففعلت واو باء لانه
 لا واو وقعت رابعة فصاعدا ولم يكن قبلها
 مفتوحا قلبت الواو باء فتقول اسرى اسرى
 اسرى واسرى اسرى اسرى وتقول مع الفهم
 اسرى واسرى واسرى واسرى وكذا لك
 تغاربا وتغاربوا وتغاربوا وتغاربوا
 واكرم وبقال له اللفظ المقرون فتقول شوى
 شوى شوى شوى شوى شوى شوى شوى
 قواة وروي روى روى روى روى روى روى
 فهو روى واربعة روى روى روى روى روى
 روى روى روى روى روى روى روى روى
 فهما احبان وحبوبهم احباء وحبوبهم احباء
 كسر واو في ماضى واو في مضى وحبوبهم احباء
 اسرى اسرى ومنهم من يقول اسرى اسرى اسرى
 وذلك لكثرة الاستعمال كما قالوا لا ادري
 لا ادرى الخاسر المعلن الغاء واللام وتقال

له التفتيق المرقوق فتقول وفي كرمي بغير بيان بقول
 والامر منه ق فيصير الى حرف واحد ويلزمها الهاء في الو
 نحوته وتقول في التاكيد قين قبان قن قن قبان
 وتقول وحي بوحى كرمي بوحى كرمي كرمي كرمي كرمي
 المعتل الفاء والعين كين في اسم كان وروم وويل
 ولا يني امنه الفعل السابع المعتل الفاء والعين
 والام وذلك واو ويا ولا اسمي الحرفين فصل حكم الميم
 في تصاريف فعله حكم الصحيح لان الميم حرف صحيح
 لكنها قد تخفف اذا وقعت غير اولها حرف شديد
 من اقصى الجمل فتقول اسلم اسلم كنصر نصير والامر
 اوصل ثقل الميم والاولان الميمتين اذا التقيا كلمة
 واحدة وثانيهما ساكنة وجب قلبها الثانية بفتح
 حركة ما قبلها كامن واوس وامن وان كانت الاولى
 همزة وصل تعود الثانية عند الوصل اذا انفتح ما
 قبلها وحذفوا الميمتين في خذ وكل ومن على
 القياس لكثرة الاستعمال وقد عجز عن اصله عند
 الوصل

١٤
 الوصل كقوله نعم وامر اهلك بالصلاة وادرو
 بارود وهناء هناء كضرب ضرب ابرو كاضرب وادب
 بادب ككلم بكلم اودب ككلم ككلم ككلم ككلم
 كنع منع اسئل ويجوز سال سال اسئل واب ياوب
 اب وسلكه يسو كصان بصون صين وجاء عجي
 كمال بكلم فهو ساء وجاء اساء اساء سو كد عابذ
 واتى باقى كرمي ابت مثل ارم ومنهم من يقول
 تشبه باله مجدق واى باى كوى بقق واى يادى
 ابا كستوى ليشوى شيا وابو كاشو ونائ كرمي
 كد القياس راي راي نكن العرب اجتمعت على هذا
 الميم من مضارعه فقالوا راي ريان ررون ترى
 تريان ترون الى الخرم والتفق في الخطاب المؤنث
 لفظ الواحد والجمع لكن وزن الواحد نفس
 والجمع ثقلن فاذا امرت منه فقلت على الاصل
 سارع وعلى الحدن فيلزمه الهاء في الوقف نحو
 وبالتاكيد رين ريان ررون فهو راء كرمي وذلك

مرحلي كرجي وساء افعال منه تخالف الخواتمة
وانهم يقولوا اي كرجي اراء واداء واصرة
فهو مركب وذلك مركب من مركب من مركب
مركبات والامر منه اداء والامر وبالكلام اداء
ان بان اداء وفي التمر لا تروا ولا تروا
لا ترون وتقول في افعال من التمر افعال
كاشتا وابتلي كاشتا فصل ثانيا اسمي الانسان
والحيوان من فعل بكسر العين على فعل مكسور
كالخيل واللبات ومن فعل وفعل بفتح العين
ومعها على الفعل مفتوح العين كالماء في القل
والشرب والمقام وشدة السجود والشرق والشرق
والصلح والجزر والفرق والسكن والمنسك
والنبت والسطح وكل الفرق في اجنتها واجنتها
كافها اذا كان فعل صحيح الفاء واللام فمن الفعل
الفاء مكسور الهمزة كالموضع والموضع ومن الفعل
اللام مفتوح الهمزة كالماء والري وقد تبدل على
بعضها

بعضها تاء التانيث كالمفاتيح والقرية والشرقة
وشدة المعبر والمشرقة بالضم وتماز ادعى
ادعى تاء تاسم الفعل كالمعبر والمظالم واما
الترشيح بالهمزة فيلحقه بفعلة من التلا
في التمر فيقال ادنى سبعة ومائة ومائة
وسبب خط وسبب تاء اسم الالة وهو واجعا
يجم الفاعل الفعل لوصول الالة اليه فيجى
على مثال محله ويكتبه وكلمة وسبب وسبب
فقالوا مرة ومن فتح الهم اواد السك وشدة
وسبب وسبب وسبب وكلمة وعرضه
سبب الهم والعين وجاء سبب وسبب
فليسبب التمر من سبب التمر في الجوز على فعله
بالفتح تقول ضربت ضربا وسبب قومه واداد
من زيادة الهاء كالعصاة والاضلافة بوزنهم
تاء التانيث منها فالواحد كقولك

رحمة رحمة واحدة والفعل باللسان
النوع من الفعل لقول هو حسن الطعم
تمت الكتاب العبد الاقل
احمد

قوله

قوله

قوله

قوله

قوله

قوله

کتاب امسله
بسم الله الرحمن الرحيم
هذا کتاب

بدانکه مصدر اصل کلام است و انزوی
نموجیه باز میگردد ماضی و مستقبل
و اسم فاعل و اسم مفعول و امر و نفی و جمل
و غیر و اشقیای نامند ماضی و مضارع و خبر
میگردد و شش مغایب را بود و شش مخاطب
را بود و حکایت نفس متکلم را بود و آن شش
که مغایب را بود سه مذکور را بود سه موند
را بود و آن سه که مذکور را بود چون ضرب
ضربا ضرب بود و آن سه که موند را بود چون
ضربت ضربتا ضربین و آن شش مخاطب

را بود

را بود سه مذکور را بود و آن سه موند را بود
و آن سه که مذکور را بود چون ضربتا ضربت
ضربتا ضربتیم و آن سه که موند را بود چون
ضربت ضربتا ضربتی و آن سه حکایت
نفس متکلم را بود چون طرقت ضربتا
و انز مستقبل نیز چهارده و بعد با همیکرد سه
شش مغایب را بود و شش مخاطب را بود
و حکایت نفس متکلم را بود و آن شش
که مغایب را بود سه مذکور را بود و سه موند
را بود و آن سه که مذکور را بود چون
ضرب یضربان و یضربون و آن سه که موند
را بود و ضرب تضربان یضربون و آن
شش مخاطب را بود و سه مذکور را بود

و سه مؤنث را بود و آن سه که مذکور را بود چون
تضرب تضربان تضربون و آن سه که مؤنث
را بود چون تضربین تضربان تضربین و آن سه
حکایت که نفس متکلم را بود چون اضرب
تضرب و از اسم فاعل شش وجه باز میگرد
سه مذکور را بود و سه مؤنث را بود و آن سه که مذکور
را بود چون ضارب ضاربان ضاربون و آن
سه که مؤنث را بود چون ضاربه ضاربان ضاربات
و از اسم مفعول نیز شش وجه باز میگرد
سه مذکور را بود و سه مؤنث را بود و آن سه
که مذکور را بود چون مضروب مضروبان
مضروبین و آن سه که مؤنث را بود مضروبه
مضروبان مضروبین و از امر نیز چهار وجه

وجه

و چهار باز میگرد شش مغایب را بود
را بود و در حکایت نفس متکلم را بود و آن
شش که مغایب را بود سه مذکور را بود و سه
مؤنث را بود و چون و آن سه مذکور را بود
چون لیضرب لیضربان لیضربون و آن سه که مؤنث
را بود چون لیضربین لیضربان لیضربین و آن شش
که مخاطب را بود سه مذکور را بود و سه مؤنث
را بود که مخاطب را بود و آن سه که مؤنث
را بود چون اضرب اضربان اضربون و آن سه
که مخاطب را بود و در حکایت نفس متکلم را بود
و آن شش که مغایب را بود سه مذکور را بود و سه

در مخاطب را بود و آن سه که مؤنث را بود

مونت را بود و آن سه که مذکور را بود لا یضرب
 لا یضرب لا یضرب و آن سه که مونت را بود چون
 لا یضرب لا یضرب لا یضرب و آن شش که مخاطب
 را بود سه مذکور را بود و سه مونت را بود
 و آن سه که مذکور را بود چون لا یضرب لا یضرب
 لا یضرب و آن سه که مونت را بود چون لا یضرب
 لا یضرب لا یضرب و آن دو حکایت نفس متکلم
 را بود چون لا یضرب لا یضرب و از جمله نیر
 جهاده وجه باز میکرد و شش مغایب را بود
 و شش و مخاطب را بود و روحکایت نفس متکلم را بود
 و آن شش که مغایب را بود و شش مخاطب
 را بود و روحکایت نفس متکلم و شش که
 مغایب را بود سه مذکور را بود و سه مونت

را بود لم یضرب لم یضرب و آن سه که مونت
 را بود لم یضرب لم یضرب و آن شش که
 مخاطب را بود سه مذکور را بود و آن سه که مونت
 را بود و آن سه که مذکور را بود چون لم یضرب لم
 یضرب و آن سه که مونت را بود چون
 لم یضرب لم یضرب و آن دو حکایت
 نفس متکلم را بود چون لم یضرب لم یضرب
 و از نفس نیر جهاده وجه باز میکرد و شش مغایب
 را بود و شش مخاطب را بود و روحکایت
 نفس متکلم را بود و آن شش که مغایب را بود
 سه مذکور را بود و سه مونت را بود و آن سه
 که مذکور را بود لا یضرب لا یضرب و آن شش که
 و آن سه که مونت را بود چون لا یضرب لا یضرب

در آخرش در او را دیدم ضربا شده یعنی زنده و
 مرد غایب در زمان گذشتن ضربه بواسطه
 جمع مذکر مغایبت است از فعل ماضی تلامذ
 بی محذور معلوم صحیح و سالم بدون فعل و اول
 ضرب بود و فرد بود خواستیم جمع بنا کنیم
 و او که علامت جمع بود در آخرش در او را دیدم ضرب
 نوشت قحطه با را ارضه بدل کردیم از جمله مناصبت
 و او تحریر شد شد یعنی زنده جماعت مردان غایب
 در زمان گذشتن ضربت صیغه مفرد نوشت
 مغایبت است از فعل ماضی تلامذ
 معلوم صحیح و سالم در اصل ضرب بود و فرد
 مذکر بود خواستیم مفرد نوشت بنا کنیم
 تا که علامت تانیث بود در آخرش در او را

و را دیدم

ضرب شده یعنی در یک روز غایب به در زمان
 گذشته ضربت یا صیغه تانیث نوشت مغایبت
 است از فعل ماضی تلامذ بی محذور معلوم صحیح
 و سالم در اصل ضربت نوشت بود خواستیم
 که تانیث بنا کنیم الف که علامت تانیث بود
 در او را آخرش در او را دیدم ضربت شده یعنی
 زنده در زمان غایب به در زمان گذشته ضربت
 صیغه جمع نوشت مغایبت است از فعل ماضی
 تلامذ بی محذور معلوم صحیح و سالم در اصل
 ضربت بود و فرد بود خواستیم که جمع
 نوشت بنا کنیم فون که علامت جمع بود
 در آخر او را دیدم ضربت تانیث شد تا دلالت
 میکرد بر تانیث فون دلالت میکرد

هم بر جمع و هم بر تانث با و بیجور فنون انرا تا
 مستغنی شد تا از حرف کو دیم ضربین شد
 تو الی اربع حرکات و این وزن در کلام عرب
 نا در بود و نا در حکم معدوم داشت پس
 بنا برین بار ساکن گردانیدیم ضربین
 شد یعنی بزریدل جماعت نر ثان غایبه در
 نر مان گذشته و آن شد که مخاطب را بود
 سه مذکر را بود و سه مؤنث را بود و آن سه
 که مذکر را بود چون ضربین صیغه مفرد
 مذکر و مخاطب است انرا فعل ماضی معلوم
 شد و صیغه و سالم در اصل ضربین بود
 مفرد مذکر مخاطب بود خواهشیم مذکرها
 بنا کنیم تاء و فتوحی که علامت خطاب

شما

مفرد

بود و آنرا و در آوردیم ضربین شد تو الی
 اربع حرکات شد و این وزن در کلام عرب
 جائز نبود بنا برین بار ساکن کردیم تا فرق
 باشد میان مفرد مخاطب و مخاطب ضربین
 شد یعنی نزدی تو بود یک در حاضر در زمان
 گذشته ضربین صیغه ششبه مذکر مخاطب است
 فعل ماضی ثلاثی فاعله صیغه و سالم در اصل ضربین
 ضربین بود مفرد بود خواهشیم ششبه مذکر مخاطب
 مخاطب بنا کنیم الف که علامت ششبه بود
 در آخر شد و در دیم ضربین شد و ششبه شد
 بواحد در اینجا که شاعر گفته است که یا
 الله که گفتیم یا فانی قد رخصت بار ضیاء
 انشئت رفع استنباه میم آوردیم و ما قبل

مهم از مضمون گردانیدیم ضربت باشد یعنی
 بزد بپشت او و در حاضر در زمان گذشتن ضربت
 میخیزد مذکر مخاطب است ببلایه از فعل ماضی
 معلوم ثلاثی مجرد صیغ و سلام در اصل ضربت بود
 مفرد بود خواهیستم که جمع بنا کنیم و او که علامت
 است جمع بود در آخرش در و در هم ضربت باشد
 میشود بواحد اینجا که شاعر گفته در نوین
 تَنَوُّونُ خوندن کما قال الشاعر یا قوم قد
 هَوَّلْتُ أَرْذَنَ تَوَقُّفٍ وَبَعْدَ هَذَا الرِّجَا
 لَ مَوْتٍ أَرْجَى ارفع اشتباهیم آوردیم
 ضربت باشد هم و ولو هر دو که علامت
 جمع بودند از مهم تنها مقصود بجا اصل
 بود و او را حذف کردیم ضربت باشد

یعنی

یعنی بزد شما جماعت مردان حاضر در زمان
 گذشتن و آن سکه موت است را بود چون
 ضربت صغیه مفرد موت است مخاطب
 است از فعل ماضی معلوم ثلاثی مجرد
 صیغ و سلام در اصل ضرب بود مفرد
 بقیاب بود خواهیستم که مفرد موت است
 طبت بنا کنیم ثناء مکتسوره که علامت
 موت است بود در آخر او را آوردیم و بنا بر سبب
 گذ کردیم ضربت شد یعنی بزدی تو یکزن
 حاضر در زمان گذشتن ضربت صغیه
 تَشْتِیَه موت است مخاطب است از ماضی معلوم
 ثلاثی مجرد صیغ و سلام در اصل ضربت بود
 مفرد بود خواهیستم که تَشْتِیَه بنا کنیم الف که

علاوه است نشسته بود در آنرا و در آنرا و در آنرا و در آنرا
 و کسوه تا را بدیده کردیم ضربت است
 مشتبه شد بواحد از کس از جبهه رفع
 در آخر او شنباه میم او در میم ما قبل میم را مضموم
 کردیم ضربت ما شد یعنی بزید شما در میم
 وزن و حاضر در زمان گذشته ضربت
 صغیر جمع مؤنثه مخاطبه است از فعل
 ماضی معلوم ثلاثی مجرد صیغ و سالم در
 صل ضربت بود مفرد بود خواستیم که جمع
 بنا کنیم چون که علامت جمع مؤنثه بود
 در آنرا و در آنرا و در آنرا و در آنرا و در آنرا و در آنرا
 جمع مذکر که اصل بود میم او در میم در جمع مؤنثه
 نش که فرع بود نیز میم او در میم تا موافق

باشد

باشد میانه اصل و فرع و ما قبل میم را ماضی
 مضموم کرد ما میم میم ضربت شد میم نون
 قریب المخرج بودند میم را قلب بینون کرد
 میم و نون را در نون انعام کردیم ضربت
 شد یعنی بزید شما جماعت زمان حاضر
 در زمان گذشته و آن دو حکایت نقل میم
 را بود چون ضربت میم و جمله است از ضربت
 فعل ماضی معلوم ثلاثی مجرد صیغ و سالم
 ضربت در اصل ضرب بود مفرد بود خواستیم که شکم
 میم و جمله بنا کنیم تا ماضی که علامت
 و جمله بود در آنرا و در آنرا و در آنرا و در آنرا و در آنرا و در آنرا
 حرکات شد و بار ساکن کردیم ضربت
 شد یعنی بزید من در زمان گذشته ضربت

صغیر متکلم مع الغیر است از ط فعل را
ضی تلافی بجز در صبح و سالم در اصل ضرب
بود مقرر مذکر مغایب بود خواستیم
که متکلم مع الغیر بود بنا کنیم نون و الف که علا
مت متکلم مع الغیر بود در آخر او را و بریم
و بار ساکن کردیم ضربتا شد یعنی نزدیم
ما در زمان گذشتۀ و انر مستقبل نیز
چهارده وجه باز میکرد در شش مغایب
را بود و شش مخاطب را بود و حکایت
نفس متکلم را بود و ان شش که مغایب
را بود سه مذکر را بود و سه مؤنث
را بود ان سه که مذکر بود چون یضرب
صغیر مقرر مذکر مغایب است از

مستقبل

در تلافی بجز در صبح و سالم
کردیم

فعل مستقبل معلوم تلافی بجز در صبح و سالم
در اصل ضرب بود ماضی بود خواستیم
مستقبل بنا کنیم یا که حرف است قبل بود
در اقل او را و بریم ضا در ساکن و را
را یکسوره و بار را مضموم کرد اندریم
یضرب شد یعنی میزند یک در غایب در
زمان اینده یضربان صغیر تشبیه مذ
کر مغایب است از فعل مستقبل معلوم تلافی
بجز در صبح و سالم در اصل ضرب بود مقرر
بود خواستیم که تشبیه بنا کنیم الف که علا
مت تشبیه بود در الترخش را و بریم و نون
را و بریم در آخر او عو محض مضموم بودن
یا و بار مفتوح کرد اندریم یضربان شد

است
واو بکلفظ

واو بکلفظ است

مضموم

یعنی میرفتند در دوران غایب در زمان
 آینده بضر و چون صغیر جمع مذکر مغایب است
 از فعل مستقبل معلوم ثلاثی مجرد صحیح
 و سالم در اصل بضر بود مفرد بود خوا
 ستیم که جمع بنا کنیم و او که علامت جمع بود
 در آخر آوردیم و در نیم و نون در آخر آوردیم
 عوض رفع واحد بضر بود شد یعنی
 میرفتند آن جماعت در آن غایب در آن
 زمان آینده و آن سر که مؤنث را بود چون
 بضر صغیر مؤنث مغایب است از فعل
 مستقبل معلوم ثلاثی مجرد صحیح و سالم
 در اصل بضر بود ماضی بود خواستیم
 مستقبل بنا کنیم تا که علامت مفرد مؤنث

مغایب

و قار را مفتوح
 مغایب بود در اول او در او سر و نیم و ضا کردیم
 در سال هم کن و سر را مکسور و بار را صو
 مضوم کردیم تا نیدیم بضر شد یعنی میرفتند
 یکزن غایب در زمان آینده بضر یا ن صغیر
 تنسید مؤنث است مغایب است از مستقبل فعل
 معلوم ثلاثی مجرد صحیح و سالم در اصل بضر
 بود مفرد بود خواستیم که تنسید بنا
 کنیم الف که علامت تنسید بود در آخر
 ش در او سر و نیم و نون در آخر ش در او سر
 نیم عوض رفع واحد بضر یا ن شد
 یعنی میرفتند زن آن غایب در زمان
 آینده بضر یا ن صغیر جمع مؤنث است مغایب است
 نسبت از فعل مستقبل معلوم ثلاثی

بجز صبح و سالم در اصل **تَضَرُّبٌ** بود مفر
 بود خواستیم که جمع مؤنث **تَضَرُّبٌ** بنا کنیم
 نون که علامت جمع مؤنث است مغایر بود
 در الفا و در ا و در ایم و بنا را بنا کن کر
 دیم **تَضَرُّبٌ** شد یعنی میزدند جماعت
 زنان عایب در زمان اینده و آن شش
 که مخاطب را بود سه مذکر را بود سه
 مؤنث را بود و آن سه که مذکر را بود
 چون **تَضَرُّبٌ** یعنی میزدند بی تو و در
 ضرر زمان اینده **تَضَرُّبٌ** صغیر خوا
 حد مذکر مخاطب است از فعل مستقبل
 صبح و سالم و الا می بود معلوم در اصل
تَضَرُّبٌ بود ماضی بود خواستیم که مستقبل

از نش

تَضَرُّبٌ بنا کنیم تا که حرف استقبال و علامت
 مخاطب بود اولش در و دریم و قاء از
 ا فاعل را ساکن و عینی الفعل را ماضی
 بود م ا فاعل را ماضی م کر را هم نیدند
تَضَرُّبٌ شد **تَضَرُّبٌ** یعنی میزدند و مرد حاضر
 در زمان اینده **تَضَرُّبٌ** صغیر مخاطب
 است از فعل مستقبل صبح و الا می بود معلوم
 در اصل **تَضَرُّبٌ** بود مفر بود خواستیم که تنید
 بنا کنیم الف که علامت تنید بود در آخر
 نش در و دریم نون عوض فعیست
 که در واحد بود **تَضَرُّبٌ** شد **تَضَرُّبٌ** یعنی میزدند
 نیدند جماعت مردان و حاضر در زمان
 اینده صغیر جمع مذکر مخاطب است امر

و سوال صحیح
 انفعول مستقبل صحیح ثلاثی مجزئ معلوم در
 اصل انضرب بود واحد بود خواستند
 که جمعش بنا کنند و او که علامت جمع
 مذکور بود در آخرش در آورده و نون
 و مضموم کردند
 انفعول عوض فعلیت که در واحد بود نظیر
 شد و آن سه که مؤنث را بود چون نظیر
 یعنی مبینی ثوبت زن حاضر در زمان آن
 اینکه صیغه واحد مؤنث منی طبع است
 از فعل مستقبل صحیح ثلاثی مجزئ معلوم
 در اصل نظرب مفرغ مذکور بود خواستند
 که واحد مؤنث منی طبع را بنا کنند
 یا که علامت واحد مؤنث منی طبع
 بود در آخرش در آورده و ما قبل یا را ساکن

کردند

کردند و نون عوض فعلیت که در واحد
 مذکور بود نظرب را شد نظریان یعنی مبین
 بنده شما دو نفر را حاضر در زمان که
 اینکه صیغه تشبیه مؤنث منی طبع است
 از فعل مستقبل صحیح ثلاثی مجزئ معلوم در اصل
 نظرب بود مفرغ مذکور بود خواستند
 که تشبیه مؤنث منی طبع را بنا کنند الف که
 علامت تشبیه بود در آخرش در آورده و
 و نون عوض فعلیت که در واحد
 بود نظریان شد نظریان یعنی مبین
 شما جماعت زنان حاضر در زمان اینکه
 صیغه جمع منی طبع است از فعل مستقبل
 صحیح ثلاثی مجزئ معلوم در اصل نظرب بود

مؤنثه

مفرد بود مذکر بود خواستند که جمع می
 بنا کنند نون که علامت جمع مؤنث بود
 در پانزدهم در آوردند و لا الفعل را ساکن کرد
 ند تضرع کن مثل و آن روحکایت که
 نفس متکلم را بود اضرِب یعنی میزدیم
 مذکر را یا یکن زن صغیر متکلم و حده
 است از فعل تضرع صغیر مستقبل صحیح
 اصل ثلاثی مجرد معلوم در اضرِب بود ماضی
 بود خواستند که متکلم و حده اش بنا کنند
 از فعل مستقبل هنره که حرف استقبال و علا
 مت متکلم و حده بود اولش در آوردند
 و فاء الفعل را مضموم کردند اضرِب مثل
 و ای که لفضا است بجای دو معنی
 و اَوَّيْكَ لفضا است
 واحد

از
 و اَوَّيْكَ لفضا است
 و اَوَّيْكَ لفضا است

واحد مذکر گوید اضرِب اضرِب
 واحد مؤنث گوید اضرِب اضرِب یعنی
 میزدیم ماضی در زبان یا جماعت مردان
 یا جماعت زنان صغیر متکلم مع الع
 لغیر است از فعل مستقبل صحیح ثلاثی
 مجرد معلوم در اصل اضرِب بود ماضی
 بود خواستند متکلم مع الغیرش بنا
 کنند از فعل مستقبل نون که علامت
 ف استقبال و علامت متکلم مع الغیر بود
 در هاولش در آوردند فاء الفعل را ساکن
 و اَوَّيْكَ لفضا است عینی الفعل را مکسور
 و لام الفعل را مضموم کردند اینند
 تضرِب شد و اَوَّيْكَ لفضا است بجای

چهار معنی تفسیر مذکر گوید تَضْرِبُ
 تفسیر مؤنث گوید تَضْرِبُ جمع مذکر
 گوید تَضْرِبُ جمع مؤنث گوید و
 از اسم فاعل شش وجه مانده میگردند
 مذکر را بود و مؤنث را بود و آن
 سه که هو مل کر را بود ضارب یعنی یکم
 زننده صغیر و احل مذکر است از اسم
 فاعل صحیح ثلاثی مجرد معلوم در اصل
 ضرب بود ماضی بود خواستند که اسم
 فاعلش بنا کنند الف که علامت اسم
 فاعل بود بعد از رابط فاعل الف فعل را و بر
 ند و معنی الفعل را که مکسور که اند
 و تنوین که علامت است بود باحرش

ز را اند

در او زدند ضارب شد و او یکا ضاست
 بجای سه معنی چنانکه کوئی انا ضارب
 من یکم در زننده و انت ضارب تو
 زننده یکم و او هو ضارب او یکم در زننده
 ضارب بان یعنی مرد در زننده صغیر
 تفسیر مذکر است از اسم فاعل صحیح
 ثلاثی مجرد معلوم در اصل ضارب
 بود مفرد بود خواستند که تفسیر
 اش بنا کنند الف که علامت است تفسیر
 بود باحرش در او زدند و تنوین عو
 ض حرکت و تنوین است که در و احل
 بود ضارب بان شد و او یکا لفظ
 است بجای سه معنی چنانکه کوئی
 محض ضارب بان مانده مرد در زننده

و آنکه نقما ظاهر بآن شما در مرد
 نزنند و همما ظاهر بآن ایشان
 در مرد نزنند ظاهر باین معنی چنان
 عت مردان نزنند صغیر جمع
 منکر است انرا اسم فاعل صحیح ثلث
 بی مجرر معلوم در اصل ظاهر بآن بود
 منکر مفرد بود خواستند که جمع بنمایند
 علا و او که جمع منکر بود با خبر شد بر او
 و مضمون ندانند عوض حرکت و تنوین
 کردند که در واحد بود ظاهر بآن شد و او
 بکلفظ است بنمای سر معنی چنانکه اولی
 نخی ظاهر باین ما جماعت مردان نزنند
 و انهم ظاهر باین شما جماعت مردان نزنند
 و هم ظاهر باین ایشان جماعت مردان نزنند

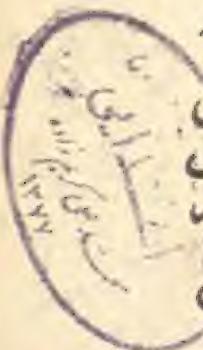
و آن سرکه

و آن سرکه مؤنث را بود ظاهر بآن معنی بکون
 نزنند صغیر مؤنث است انرا اسم فاعل
 عمل صحیح ثلث بی مجرر معلوم در اصل ظاهر بآن
 بود و واحد منکر بود خواستیم که واحد
 مؤنث باشد تا بنا کنند تا که علامت تمام
 ثانی بود با خبر شد بر او مردند ظاهر بآن
 شد و او بکلفظ است بنمای سر معنی چنان
 فکر کنی انا ظاهر بآن من بکون نزنند
 و انت ظاهر بآن تو بکون نزنند و همما
 ظاهر بآن ایشان جماعت ظاهر بآن معنی مرد
 و نزن نزنند صغیر ثانی مؤنث است
 انرا اسم فاعل صحیح ثلث بی مجرر معلوم
 در اصل ظاهر بآن بود مفرد بود خواستند

ما جماعت مردان زده شده و آنهم مضر و بون
 شما جماعت مردان زده شده و هم مضر
 و بون ایشان جماعت مردان زده شده و آن
 سه که مؤنث را بوده مضر و بون یعنی یک
 زده شده صیغه واحد مؤنث از اسم
 مفعول صیغه ثلاثی مجرد معلوم در
 اصل مضر و بون بود مقرر مذکور بود خوا
 ستند که واحد مؤنث را بنمایند تا که
 علامت واحد مؤنث بود یا خورشید
 و مردند مضر و بون شد و او یکلفظ
 بجای سه معنی چنانکه کوی انا مضر و بون
 من یک زن زده شده و آن مضر و بون
 تو یک زن زده شده و هی مضر و بون او یک زن

زده شده

زده شده مضر و بون یعنی دو زن زده
 شده صیغه ثنیه مؤنث است از اسم
 فاعل مفعول صیغه ثلاثی مجرد معلوم
 در اصل مضر و بون بود خواستند که ثنیه را
 بنمایند الف که علامت ثنیه بود یا خورشید
 و مردند و نور عوض حرکت و ثنیه
 است که در واحد بود مضر و بون شد
 و او یکلفظ است بجای سه معنی چنان
 که کوی انا مضر و بون شد و انا مضر و بون
 شد و انا مضر و بون است از اسم
 مفعول صیغه ثلاثی مجرد معلوم در اصل
 مضر و بون شد

مضروب بود مفر بود خواستند که
 جمع بنا کنند الف که و تا که علامت
 جمع مؤنث بود باخرش در آوردند مضرب
 شد تا که علامت اول و لالت میکرد بر
 جمع تانیث و تا ثانی دالت هم بر تا
 نث و هم بر جمع با وجود تا و ثانی اتر
 اول بینشان شدند تا و اول را حذف
 کردند مضربا شد و او بکلفظ
 بجای سر می چنانکه کون مخن مضرب
 ما جماعت زنانه شده و انحراف
 و انحراف مضربا شما جماعت زنانه
 شده و هت مضربا ایشان جماعت
 زنانه مرده شده و از جمده نیز چهارده

و چند باز میگرد

و چند باز میگرد و شش مغایب را بود
 و شش مخاطب را بود و در حکایت
 نفس منکم را بود و آن شش که مغایب
 را بود سر منکم را بود و سه مؤنث را
 بود و آن سه که مذکر را بود لم بضرب
 یعنی نکرده است آن یکم در غایب در
 زمان کن شده صغیر واحد مذکر مغایب
 بست از فعل جحد صیغه ثلاثی مجرد
 معلوم در اصل بضرب بود مستقبل
 بود جحد بر سر شد و را و سر و سر
 و اگر شتر جزم کرد حرکت اخری
 لم بضرب شد لم بضربا نندند ایشان
 در غایب در زمان گذشت صغیر

نوعه که علامت است که
 چهارده صیغه فعل مضارع
 بیاید که علامت است که
 حرکت در صیغه است که
 تاجز لام الفعل و
 جمع حذف و
 مؤنث حاضر و
 مؤنث حاضر ساقط
 جزم
 ساقط شد

نکسبه مذکور مغایرت است از فعل مستقبل
 جحد صحیح ثلاثی مجرد معلوم در اصل بضر یا ن
 نویسم جحد بر سرش در آمد و آخرش را جزم
 کرد چون نکسبه بحر می ساقط شد لم بضر یا
 شد لم بضر یعنی نرسد اندایشان جماعت
 مردان غایب در زمان گذشته صیغه جمع
 مذکر مغایرت است از فعل جحد صحیح ثلاثی
 مجرد معلوم در اصل بضر بود بود له جحد
 بر سرش در آمد و آخرش را جزم کرد
 چون جمع بحر می ساقط شد لم بضر شود
 و آن سر که مؤنث را بود لم بضر یعنی
 نرسد است آن بکسر غایب در زمان گذشته
 صیغه واحد مؤنث مغایرت است از فعل

جحد صحیح ثلاثی مجرد معلوم در اصل بضر یا
 لم جحد بر سرش در آمد و آخرش را جزم کرد و در
 کت آن جزم ساقط شد لم بضر یا شد
 لم بضر یا یعنی نرسد اندایشان در زمان غایب
 در زمان گذشته صیغه تنبیه مؤنث مغا
 یرت است از فعل جحد صحیح ثلاثی مجرد معلوم
 در اصل بضر یا بود لم جحد بر سرش در آمد
 و چون نکسبه بحر می ساقط شد لم بضر یا شد
 لم بضر یعنی نرسد اندایشان جماعت زنان در
 زمان گذشته صیغه جمع واحد مؤنث
 مغایرت است از فعل جحد صحیح ثلاثی مجرد
 در اصل بضر بود لم جحد بر سرش در آمد
 و عمل نکرد بر سر یعنی ضمیر جمع مؤنث فاعل است

فد عوض رفعت لم یضرب شد و آن شش
مخاطب را بود و مذکر را بود و مؤنث را
بود و آن سکه مذکر بود و نظر به خبر
نموده است و محاضر در زمان گذشته
جمع واحد مذکر مخاطب است این فعل جمل

فعل مضارع بود

بمجرد معلوم در اصل ضرب بود
بهرش در اصل که آخر بختم ساقط
له ضرب شد لم تضرب یعنی نزد
حاضر در زمان گذشته صغره ثلث مذکر

حاضر است این صیغه فعل جمل
در اصل ضربان بود لم تضرب
ثلاث مخبرم ساقط شد لم تضرب
یعنی نزد بد شما جماعت در آن صیغه جمع

مذکر

بهرش

مذکر مخاطب است از فعل جمل صحیح
بمجرد معلوم در اصل ضرب بود
آمدن جمع بخبر مع ساقط شد لم تضرب
و آن سکه مؤنث را بود لم تضرب یعنی نزد
یکون در زمان گذشته صغره واحد مؤنث حاضر
مخاطب است از فعل جمل صحیح
بمجرد معلوم در اصل ضرب بود
آمدن مؤنث واحد مؤنث مخاطب
ساقط شد لم تضرب شد لم تضرب یعنی نزد
بد شما در زمان گذشته صغره حاضر
ثلاث مؤنث مخاطب از فعل جمل صحیح
ثلاث مجرد معلوم در اصل ضربان بود
در آمدن مؤنث تثنی مخبرم ساقط شد لم

لم يضرب بالشلم يضربن یعنی نزد یکدیگر اجتماعت
 زنان حاضر در زمان گذشتن صیغه
 جمع مؤنث مخاطب است از فعل جحد
 صیغه تثانی مجزعه معلوم در اصل نظربین بود
 الجحد بر سرش عمل نکرد زیرا بیرون جمع و افعال است
 مؤنث است نه عوض رفع لم تضربن
 شد و آن دو حکایت نفس منکم را بود
 لم اضرب یعنی نزد ام من یکدیگر یا یکدیگر صیغه
 منکم و جحد است از فعل جحد صیغه التثانی
 در اصل اضرب بود لم جحد در آمدن الی آخره
 لم اضرب شد لم تضرب یعنی نزد اجماع و مرد
 یا و زن یا اجتماع مردان یا اجتماع زنان
 صیغه منکم مع الغیر است از فعل جحد صیغه التثانی

در آمد
 است

آخره

آخره در اصل نظرب بود لم جحد در آمدن الی
 آخره و از نفی نه بیچاره و جحد یا نه بیکدیگر شدن
 مغایب را بود و شتر مخاطب را بود
 و در حکایت نفس منکم را بود و آن شد که
 مغایب را بود سر من ذکر را بود و سر مؤنث
 را بود و آن سر که مذکور را بود لا تضرب یعنی
 نمی زند آن یکدیگر را مغایب در زمان اینکه
 صیغه واحد مذکور مغایب است از فعل نفی
 صیغه تثانی مجزعه معلوم در اصل بضرب بود
 لا تضرب بر سرش در آمد و عمل نکرد لا بضرب
 شد لا بضربان یعنی نمی زنند اند و مرد عایب
 در زمان اینکه صیغه نسبی مذکور مغایب
 است از فعل نفی صیغه تثانی مجزعه معلوم

در اصل یضربان بود لا و قی در آمد و عمل نکرد
 لا یضربان شد لا یضربون یعنی بمنزله این
 جاعت در آن غایب در زمان اینست
 جمع مذکر مغایبت از فعل نفی صحیح
 لا یضربون معلوم در اصل یضربون بود لا و قی
 در آمد الی آخره و از امر غایب شش و خبر
 باز میگردد سر مذکر را بود و سر مؤنث
 بود و آن سر مذکر را بود چون یضرب یعنی
 باید بزنند آنم ^{غایب} یضرب و احد مذکر مغایبت
 از فعل امر صحیح ثلاثی محذوف معلوم در اصل
 یضرب بود لام امر بر سرش در آمد و آخرش
 جزم کرد و حرکت آخر بجز ساقط شد
 یضرب شد یضرب یعنی باید بزنند

آن

آن دو مرتب غایب صحیح ثانی مذکر است
 از فعل امر غایب صحیح ثلاثی محذوف معلوم
 در اصل یضربان بود لام امر در آمد و قی
 بجزم ساقط شد یضربان شد یضرب یعنی
 باید بزنند اینست جاعت مراد از صحیح جمع
 مذکر است از فعل امر غایب الی آخره و از یضرب
 غایب نیز شش خبر باز میگردد سر مؤنث
 مذکر را بود سر مؤنث را بود و آن گره و گره
 سر مذکر را بود لا یضرب یعنی باید بزنند
 آن مرد غایب صحیح واحد مذکر است
 افعلی یضرب غایب صحیح ثلاثی محذوف معلوم
 در اصل یضرب بود لا و قی غایب بر سرش
 در آمد و آخرش را جزم کرد و حرکت آخر بجز

شاقط شد لا يضرب شد لا يضرب
 یعنی باید نزق اند و مرد عایب صبر
 تنبیه مذکرا است از فعل کلی صیغ ثانی
 الی الحرفه و از امر حاضر بنویشتن و جید باز
 میگردد سر مذکر را بود و سر مؤنث
 را بود و آن سه که مذکر را بود اضرب
 یعنی بزن نویکم و حاضر صغیر واحد
 مذکر است از امر حاضر صیغ ثانی
 مجزعه معلوم در اصل تضرب بود تا که حرف
 مضارع بود از اول کش برداشتن
 نظر ما بعد تا که فعل کذا بود ابتدا
 کن متعلق با حجاج شد بکلمه وصل نظر
 بعین الفعل شکر کند مضموم نبود

وصل مکسوره با اولش در آوردند و کشش را
 وقف کردند حرکت آخر بوقفی فط
 شد اضرب شد اضرب یعنی بزن
 شما دو مرد حاضر شما حاضر صغیر
 تنبیه مذکرا است از فعل امر حاضر صیغ
 ثانی مجزعه معلوم در اصل تضرب بود
 تا که حرف است قبل از اول کش برداشتن بود
 نظر ما بعد تا که فعل کذا بود ابتدا
 بسا کن متعلق با حجاج شد بکلمه وصل
 نظر بعین الفعل کرد فعل مضموم نبود همزه وصل
 مکسوره در آوردند و کشش را وقف کردند اولش در
 نون تنبیه بوقفی کن فط شد اضرب و زدند
 شد اضرب یعنی بزن شما حاضر

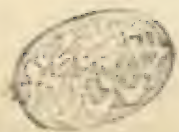
مردمان حاضر صغیر جمع مذکر است افعل
 امر حاضر صحیح تکراری مجرد معلوم در اصل
 نظریون بود تا که حرف استقبال بود از
 اولش برداشته مثل نظر بما بعل تا کردند
 کن بود ایستل اعرسا کن متعلق را حجاج
 المخرجه وصل نظر بعین الفعل کردند وضوء
 نبود هجره وصل مکسوره با اولش در او
 ند و اخر شرا و وقف کردند فون جمع بو
 ففی را فط مثل اخر یوشل و آن سر
 کر مؤنث را بود اضری یعنی یزن نور
 الی اخره و اضری یعنی خیمای زنید شما و
 نرن الی اخره و اقربن الی اخره و لکن
 فی شش و جدر باز میگردید بر نهی غایب

شد

و از استفهام

و از استفهام بی خبر و جدر باز
 میگردید شش مغایب را مؤنث شش
 مخاطب را بود و مخاطب نفس
 منکلم را بود و آن شش که مغایب
 را بود سر مذکر را بود و سر مؤنث
 را بود و آن سر که مذکر را بود و مل ضرب
 یعنی امیزند آن سر و غایب صبر
 و مل مذکر مغایب است از فعل استفهام
 صحیح تکراری مجرر معلوم در اصل یضرب بود
 هل استفهام بر سرش را مل عمل
 نکرد هل یضرب مثل هل یضربان یعنی
 آیا میزنند آن دو مرد غایب و صغیر
 تسبیر مذکر مغایب است از فعل استفهام

الی

[illegible]

21

یغنی عن تریبها

مع نحو قوله نعم لقد ظلمك لبؤس لن نجدك الى مفاجبة
 مع تعاجبه ومثل قوله نعم فاغسلوا وجوهكم
 وايدكم الى المرافق اي مع المرافق وفي النظر
 فية ايا حقيقة نحو حلت في الدار واما جازي نحو
 نظرت في الكتاب وقد تكون بمعنى على نحو قوله
 نعم ولا تصلح في جريح الخط اي جريح الخ
 وقيل في هذا الموضع تفيد الظمنة لان جريح
 التخل كوعائهم ويقال بالاشياء نحو هذا في ملكي
 وانا في حاجتك فحالة تظن في العلم وهوانه
 في السموات والارض وقد تكون اسما نحو سفيدي
 من في زيدا اي من ذريته واللام للملك
 نحو المال لزيد وللخصيص نحو اجل للنفس
 نحو حبلك لستين وقد يكون بمعنى من نحو
 نعم قال الذين كفروا للذين آمنوا اي عن الذين
 سفتند ان ينجوا كسائي ككافر شرار وبغني
 ارايخمان كسائي ايمان او ورنند

ايضا
 وفي ظرفه
 على ان
 في
 في
 معنى كفى
 والقدم
 تكملة بخصيص
 تحليل عن
 والوجه
 زائد

صريح

ومعنى الواو في القسم للتعبير مثل قول الشاعره
 على الايام ذوحيدا بمشعر لابه الطيبين والامير
 وقد تكون زائده نحو قوله نعم ردف لكم اي زكم
 ورب للتقليل وقد يستعمل للتكثير نحو رب جند هزبه
 اليوم ولما صدر الكلام وتدخل على نكرة موصوفة
 نحو رب رجل كريم لقينه وقد تدخل على ضمير
 نكرة موصوفة مربية رجلا كرميا لقينه وتكسر لاء
 الكافه فخرج عن العمل فتدخل حينئذ على الفعل
 كقولك تبما قام زيد ولا تقدم متعلقه بالفعل
 والفعل الذي متعلقه لا يكون الا ماضيا واولها
 تدخل على نكرة موصوفة نحو قول الشاعر وقام الينا
 خاوي المحترق مشبه الاعلام لماع الحق وعجوا
 والبعد نحو رعت القوم عن القوس واطعمهم عن البوع
 وكسهم عن العري لانه يجعل متجاوزا عنها وقد يكون

في قوله رب رجل كريم
 في قوله رب جند هزبه
 في قوله وقام الينا
 في قوله والبعد نحو رعت
 في قوله وكسهم عن العري

نحو حليته من عن يمينه اي من جانب يمينه وعلى الاستغفار
 نحو حليته على الحائط وزيد على السطح وقد يكون اسما
 نحو ركبت من عليدا اي من قوته والكافي للتشبيه نحو زيد
 كالاسد وقد تكون اسما نحو قول الشاعر يفتي ثلاث
 كنعان تم يضحكن عن كلب المنة وقد تكون كائنا
 نحو قوله تعالى ليس كشئ شي ومذ ومنذ لا تبدل القاء
 في الزمان كما ان من لا تبدل الغائب في المكان نحو
 ما يتعد يوم الجمعة ومنذ يوم الجمعة فاذا رفع ما
 بعدها كانا اسمين نحو ما يتعد مذيوم الجمعة ومنذ
 يوم الجمعة وحتى للامتهاء الغاية في ان ما نفي
 حتى الصباح وقد تكون بمعنى مع نحو اكلت السمكة
 حتى راسها اجمع راسها وقد تكون بمعنى الى نحو
 ذهبت حتى بلغت الكوفة الى بلغت الكوفة
 للاستيفاء نحو قول الشاعر **سرت بهم حتى يكل حياهم**
 وش

وحق المجاد ما يقيدن بارسلان واوال القسم نحو والله
 ورب الكعبة ولا يستعمل مع فعل القسم والسؤال والضمير
 فلا تقول اقسم والله كما تقول اقسم بالله ولا تقول
 والله اخبرني كما تقول بالله اخبرني ولا تقول
 كما تقول بك وباء القسم انتم من واوال القسم لانها
 يكون مع الفعل القسم ومع السؤال ومع المظاهر ومع
 الضمير وتقول اقسم بالله وبالله اخبرني ولا
 ولا يكون ذلك في الواو والياء لان الياء اصل
 وهما في عان عليها ناء القسم مثل واوال القسم فيما ذكر
 ناء والثالثة نية بالظاهر في اسم الله تع خاصة ولا
 تقول رب الكعبة كما تقول ورب الكعبة وحاشا
 للاستثناء واستعمال حاشا في جر هو الفصحى تقول
 حاشا القوم حاشا زيد فيكون المعنى ان زيدا
 من القوم غير داخل في المحيى وعدا خلا وهما

فر

تجران فقط في بعض اللغات فيكونان حرفي جر وهما معنى
 الاستثناء كحاشا والاكثر على انها ضلوع وحيدتا
 تنصب الاسم بعد هما على انه مفعول لهما والفاعل
 والفاعل مضمرة فيقال جاثني القوم خلا زيدا وعل
 زيدا اي خلا بعضهم زيدا وبعضهم اي جاور بعضهم
 زيدا ثم المعنى في الجوار انه لم يكن بعض الجاثني
 زيدا واذا دخلت ما عليها لا يكونان الا فعليين ٢
النوع الثاني حرف تنصب الاسم وترفع الخبر وهي كتمه
 حرف ان وان للتحقيق والتأكيد المضمون الجملة
 وان المسكونه لا تغير معنى الجملة وان المفعول
 المميز مع جملة ما في حكم المفرد فتكون ان بالفتح في
 موضع المفرد وهو المبتدأ والفاعل والمفعول
 المضاف اليه والجزء المجزأ لان العمل بالافراد نحو
 لولا انك منطلق انطلقت بتفكيكي لولا انطلاقتك
 انطلقت

نحو ما في القوم
 ما عدل زيدا
 فانها وانما
 في بعض اللغات
 فيكونان حرفي
 جر وهما معنى
 الاستثناء كحاشا
 والاكثر على انها
 ضلوع وحيدتا
 تنصب الاسم بعد
 هما على انه مفعول
 لهما والفاعل
 والفاعل مضمرة
 فيقال جاثني القوم
 خلا زيدا وعل
 زيدا اي خلا
 بعضهم زيدا
 وبعضهم اي جاور
 بعضهم زيدا
 ثم المعنى في
 الجوار انه لم
 يكن بعض الجاثني
 زيدا واذا دخلت
 ما عليها لا يكونان
 الا فعليين ٢
 النوع الثاني
 حرف تنصب الاسم
 وترفع الخبر وهي
 كتمه حرف ان وان
 للتحقيق والتأكيد
 المضمون الجملة
 وان المسكونه لا
 تغير معنى الجملة
 وان المفعول
 المميز مع جملة
 ما في حكم المفرد
 فتكون ان بالفتح
 في موضع المفرد
 وهو المبتدأ
 والفاعل
 والمفعول
 المضاف اليه
 والجزء المجزأ
 لان العمل
 بالافراد نحو
 لولا انك منطلق
 انطلقت بتفكيكي
 لولا انطلاقتك
 انطلقت

انجب فعل نون نون وقاي يا مفعول
 دزين جتا مفعول ايضاً فاعل واقع شد

٢
 انطاعت ونحو اعجبني انك قائم بتقدير اعجبني قائما
 ونحو اعجبني انك منطلق بتقدير اعجبني انطلاقتك
 ونحو اعجبني اشتها انك فاضل بتقدير اعجبني اشتها
 فضلك ونحو اقول قولك في احمد الله بتقدير اقول
 قولك حمد الله ونحو عجبني من انك منطلق بتقدير عجبني
 من انطلاقتك وتكون ان بالكر في موضع الجملة وهي
 في ابتداء الكلام وبعد القول وبعد الموصولة
 بعد القسم نحو ان زيدا منطلق وقال انه يقول انها
 اقرا وجايني الذي ان اياه فاضل والله اعلم
 منطلق في ان كانت في موضع يحتمل المفرد والجملة
 معاً وصحح لها يجوز بالكر والفتح نحو من يكن مني فاني
 اكرمه وان قدرت فاننا اكرمه فبا الكسر ان قد
 فجاره اكرامي له فبا الفتح وكان للتشبيه نحو كان
 زيدا الاسد وقد تخفف فتلغى عن العمل قول

٤٧
 انطاعت ونحو اعجبني انك قائم بتقدير اعجبني قائما
 ونحو اعجبني انك منطلق بتقدير اعجبني انطلاقتك
 ونحو اعجبني اشتها انك فاضل بتقدير اعجبني اشتها
 فضلك ونحو اقول قولك في احمد الله بتقدير اقول
 قولك حمد الله ونحو عجبني من انك منطلق بتقدير عجبني
 من انطلاقتك وتكون ان بالكر في موضع الجملة وهي
 في ابتداء الكلام وبعد القول وبعد الموصولة
 بعد القسم نحو ان زيدا منطلق وقال انه يقول انها
 اقرا وجايني الذي ان اياه فاضل والله اعلم
 منطلق في ان كانت في موضع يحتمل المفرد والجملة
 معاً وصحح لها يجوز بالكر والفتح نحو من يكن مني فاني
 اكرمه وان قدرت فاننا اكرمه فبا الكسر ان قد
 فجاره اكرامي له فبا الفتح وكان للتشبيه نحو كان
 زيدا الاسد وقد تخفف فتلغى عن العمل قول

ونحو مشرق اللتون : كان ثدياه حقا : ولكن
 سدد ران نحو ما جاء في القوم لكن عمر واجاء للث
 للتمنى نحو ليت زيدا حاضرا عندنا ولعل للترجي نحو لعل
 زيدا قائما والفرق بين التمني والترجي ان التمني
 تدخل على ما يجوز ان يكون وعلى ما لا يجوز ان
 يكون كقول التمني ان مر فباليت الشاب الشاعور
 فاحبه بما فعل المشيب والترجي خاص فيما يجوز ويدخل
 على هذه الحروف كلها ما الكافة فتكلمنا عن العمل
 نحو انما زيد وكانما ياقوت الى الموت ولتأول علما
 زيد حين **النوع الثاني** حرفان ترافان الاسم وتنصب
 المنزه وهما ما ولاد المشبه به وليس بقول ما زيد
 قائما ولا رجل افضل منك **النوع الثالث** الحرف الذي ينقص
 النقص بالالف نحو لا ارفع نحو ما قائم زيد وما
 زيد الا قائم **النوع الرابع** حروف تنصب الاسم فقط

فانما

وهي سبعة احرف الواو بمعنى مع وتكون ما قبلها الفاعل
 نحو استوى الماء والخشب وجاء البرد والطيالة
 او معنى الفعل نحو ما شانك وزيدا اي ما تضع
 وزيدا ولا تنصب الاسم اذا كان المستثنى
 من كلام موجب نحو ما جاءني القوم الا زيدا او
 المستثنى مقدما على المستثنى منه نحو ما جاءني الا
 اخاك احدا او منقطعا نحو ما جاءني القوم الا **القوم**
 ويا للتداء القريب والبعيد والمتوسطة وتنصب
 اذا كان المنادى مضافا نحو يا عبد الله او مشاهدا
 للمضاف نحو يا طالعاجبلا او مضافا كقول الاعشى
 رحلا خذ بيدي ويا للتداء البعيد نحو يا ضارا يا زيدا
 ويا خيرا من زيدا وهيا للتداء البعيد نحو هيا عاتبة
 وامي للتداء القريب نحو اي عبادة والهمزة المفتوحة للتداء
 القريب نحو عبادة **النوع الخامس** حروف تنصب الفعل المفعول

وهي اربعة احرف ان تنصب وجوبا اذا كان ما قبلها
غير فعل بعلم او ظن نحو قوله نعم بيدون ان يخرجوا
من النار واذا كان ما قبلها فعل ظن تنصب
نحو قوله نعم وحسبوا الا تكون فتنة وهي اربعة
من المنقولة اقسام الناصبة نحو المثال الاول والمختصة
نحو قوله نعم ان سيكون منكم مرضى والمختصة
الملازمة نحو قوله نعم وانطلق منهم ان استوا واصبروا والارادة
نحو قوله نعم فلما ان جاء البشيرون للنفق الا بدني
باب السمع الاستقبال نحو قوله نعم ان تراني وتنصب ملحقا
وكي تعيد نوعا من التعليل وينصب زائلا ما قبلها
سما لما بعدها مثل قولهم اسلمت كي ادخل الجنة
واذن تنصب بشرط ان لا يكون ما بعدها
معتدا على ما قبلها والثاني ان يكون ما بعدها فعل
مستقبل معبر الجواب والجزاء مثل ان يقال لك انا
اتيك

اتيك فتقول اذن احسن اليك ولو كان معه واو اوفا فلما
يموز فيه الوجهان نحو قوله نعم واذا لا يلتزم
وقد عرفت واذا لا يلتزم على افعال اذن **النوع** ونحو قوله
السادس حروف تجزم الفعل المضارع وهي ثمانية فاذا لا
احرف ان وهي على اربعة اقسام الشرطية وهي التي
تجزم في الشرط والجزاء تقول ان تكونني اكرمك الناس
والنافية نحو قوله نعم وان هم الا يظنون واذا انفتحا
ثلاثة نحو قول الشاعر وما ان طبنا جبن ولكن منايا
ودولة اخربنا والمختصة نحو قوله نعم وان كل
جميع لدينا محضرون ولم تجزم الفعل المضارع ثقلية
ماضية معني ونفاه نحو قوله يعزب ولما وهي مثل لم
والفرق بينهما ان لما نفاه مستغرق الى حين الكلام مستقرا
كما تقول اتيتك ولما يكبل الامر فيلزم ان يكون
نفي ركوبه مستقرا الى حين الكلام بخلاف لم ومع لما

فان كان
لا يؤتى
على افعال

يجوز حذف الفعل بخلاف له تقول ايتني ولما وقع
 له لا يجوز ولا في التثنية نحو لا تضرب زيدا وتجرم
 في الخطاب والخاص والمستمع تقول لا تفعل
 ولا تفعل لا يفعل ولا افعل وهو بخلاف لم ولما في قلب
 معنى المستقبل ما ضياء لان التثنية لا يتصور الا
 في المستقبل ولان الامر الغائب نحو تضرب وتجرم كما
 جزم لا في التثنية الا انما تختص بامر الغائب
 اسماء تقول ليفعل زيد كذا **النوع السابع** تجزم الفعل
 المضارع على معنى ان وهي تنوع اسماء افعالها وهي
 للمعقلا ^{ان} ~~عامة~~ نحو من بكر مني اكرمه ويكون على
 اربعة اوجه الشرطية نحو من تضرب تضرب وهذه
 هازمة والاستفهامية نحو من انت والموصولة نحو
 قوله نعم فذكر بالقرآن من يخاف وعبد ^{المؤمن}
 فمخوف قول الرقعة ^{من} من الضميمة ^{فقد} قد تنوع في

وان يكون شرطيا نحو ايتني اكرمه وتجرم في الشرط
 والجزاء والموصولة نحو قوله نعم ثم لنزع عن كل شقة
 ايهم اشد على الرحمن عتيا والاستفهامية كقوله
 انكم يا بني عيسى ما والموصولة نحو ايتني اكرمه
 يكون على اربعة اوجه الشرطية وهي تجزم مكن نحو ما تقع
 اضع واستفهامية نحو قوله نعم وما تلك بيننا
 يا سبي والموصولة نحو تجازيكم النفس من الا
 كذا فوجه كحل العقال والرائد نحو ايتني اكرمه في الشرط
 يكون شرطية وتجرم نحو متى تذهب تذهب والاستفهامية
 نحو متى كان كذا ومهما نحوهما تضرب تضرب واكرمه
 شرطيا نحو اين تجلس اجلس واستفهامية نحو اين كنت والفرق
 بين متى واين ان متى سؤال عن الزمان واين المكان
 وحيثما واذا ما واين على قياس ما قبلها من خواصها
النوع الثامن اسماء تنصب على التثنية اسماء التثنية

وهي اربعة اسماء احدها عشرة اذ انكبت مع احد
 الى تسعة وتسعين نحو احد عشر رجلا وان شئت
 حاكم نحوكم رجلا عندك ويكون اسفها مئة كما ذكر في
 خبره نحوكم رجل لقيته وكم رجال لقيتهم وكاتب
 نحو كاتب من رجلا عندك وكذا نحو كذا رجلا
 عندك **النوع التاسع** كلما فتى اسماء الافعال
 بعضها برفع وبعضها بتنصب وهي تسعة كلمات
 انما حقه منها تسعة كلمات وهي رويد بمعنى امهل نحو
 رويد زيدا اي امهله وبله بمعنى مع نحو بله زيدا
 اي دعه ودونك بمعنى خذ نحو ودونك زيدا
 اي خذه وهكذا هاء وعليك بمعنى الزم نحو
 عليك زيدا اي الزمه ويعمل بمعنى اسرع نحو
 يعمل زيدا اي اسرع الى التريد والرافعة
 منها ثلثة كلمات هي ما بمعنى بعد نحو هيا زيدا
 وشان

و ثمانية
 عشر

وهي اربعة
 من اربعة

و شتان بمعنى افرق نحو شتان زيدا اي افرقا
 ونحو ما يقال شتان ما نيك ونحو ما يقال شتان
 نحو سرعان زيدا اي سرع وشتان هو كسر
النوع العاشر افعال الناقصة ترفع الاسم وتنصب
 الخبر وهي ثلثة عشر فعلا كان نحو كان زيد فقيها
 وجاء كان في القرآن على خمسة اوجه بمعنى الازل في اول
 صفاته نحو قوله نعم وكان الله غفورا رحيما ومعنى
 الماضي نحو كان في المدينة لتعديها ومعنى الحال
 نحو ان الصلاة كانت على المؤمنين كتابا موقورا
 ومعنى المستقبل نحو اني افوز يوم ما كان شجرة مستظلا
 ومعنى صار نحو كان من الكافرين وصار للامتنان
 باعتبار الحقيقة نحو صار الطريق خزا او باعتبار
 العوارض نحو صار زيد غنيا او باعتبار المكان نحو
 صار زيدا الى عمرو واصبح نحو اصبح زيد غنيا واصبح

عالم

نحو اضحى زيد فقيرا وامسى نحو امسى زيدا قائما وظل
 نحو ظل زيد ماشيا وبات زيد قائما وما زال نحو ما
 زال زيد غنيا وما دام نحو اجلس مادام زيدا جالسا
 وما برح نحو ما برح زيد يفعل كذا وما فتى نحو ما فتى
 زيد قائما وما فتى نحو ما انفك زيد جالسا
 وليس نحو ليس زيد جالسا وهكذا ما يفتقر
 ١١ **النوع الحادي عشر** أفعال تسمى أفعال المضارعة ترفع
 اسما واحدا وهي أربعة أفعال عسي وحبها فاعل
 المضارع مع أن نحو عسى زيد أن يخرج وقد يحذف
 أن تشبها بكاء ونحو قول الشاعر عسى منزل فيروى به
 ظمانا وكأد حنبرها الفعل ^{المضارع} بئران نحو كاد زيد يموت
 وتكون مع أن تشبها بفس كقول الشاعر رسم عفى
 من بعد ما قد انمى قد كاد من طول البلاد أن يموت
 وكرب نحو كرب زيد يخرج وهو مثل كاد وكوشك

وهو

يصعد
 اخطا صداها
 ثم هل تشاور

وهو مجرى مجرى عسى تارة نحو واشك زيدان يقوم
 ويجرى مجرى كاد أخرى نحو واشك زيد يقوم **النوع**
الثاني عشر أفعال المدح والذم ترفع اسم الجنس ^{تسمى أفعال}
 المعرف بالالف واللام التعريف وبعد يكون اسم آخر
 مرفوع وهو المخصوص بالمدح والذم وهي أربعة أفعال
 نعم فاعله معرف بالالف واللام نحو نعم الرجل زيد
 ففعل المدح والرجل فاعله وزيد مخصص بالمدح
 أو فاعله مضاف إلى المعرف بالالف واللام نحو نعم
 صاحب القوم عمرو وقد يكون فاعله مضمرا مضافا
 بنكرة منصوبة نحو نعم رجلا زيدا ومثلا بل بعضي ^{نحو}
 الشيء نحو قوله نعم فتعا هي أي ففعل التثنية شيئا
 هي وبشر مثل نعم في هذا الحكم وهو للذم وسائر
 بشر وخجلا زيدا ففعل ماض وزا فاعله
 ولا يتغير بتغير المخصوص **النوع الثالث عشر**

١ افعال شتى

٢ افعال المشك واليقين وتدخل على اسمين ثانيهما
عبارة عن الاول وتنصبها جميعا وهي سبعة افعال
حسب نحو حبت زيدا مطلقا وقلت نحو قلت زيدا
فاصلا وظننت نحو ظننت زيدا غنيا وعلت نحو علمت
زيدا نحو ما ورايت نحو رايت زيدا جالسا ووجدت لليقين
نحو وجدت زيدا عالما وزعمت يكون بمعنى علمت
تارة نحو زعمت زيدا غنيا واخرى بمعنى ظننت
نحو زعمت زيدا فاصلا وهذه الافعال خواص لربع
الاول انه اذا ذكرت احدا المفعولين وجب ذكر
ثانيهما والثاني انه اذا توسلت او تاخرت عن مفعولها
يجوز الغاؤها عن العمل نحو زيد علمت مطلقا وزيد
مطلق علمت والثالث تعليقها بالا استفهام او التثنية
او لام الاندفاع وجب الغاؤها نحو ظننت ان زيد
مطلق ام عمرو وعلت لزيد مطلق ورايت ما زيد

الرابع

الرابع ان يكون ضمير الفاعل والمفعول واحدا نحو
علمتني مطلقا والقيتها منها سبعة عوامل الفعل
على الاطلاق سواء كان لان ما او متقدما يعمل على
حسبه والصفة المشبهة على حكمة بالفاعل نحو من
وشد يدي وصعب تقول رايت رجلا حسنا قبيحا
اسم الفاعل يعمل على الفعل نحو زيد ضارب غلاما
اي يضرب غلامه عمرا واسم المفعول يعمل على الفعل
نحو زيد يضرب غلامه اي يضرب غلامه والمصدر
وهو يعمل على فعل وهو على ثلثة اوجه احدها
ان يعمل متونا نحو عجب من ضرب زيد عمرا والثاني
ان يعمل مضافا نحو عجب من ضرب زيد عمرا والثالث
لث ان يعمل معترفا معترفا بالالف واللام نحو عجب
من الضرب زيد عمرا وكل اسم صيغ الى اسم
آخر نحو غلام زيد والاضافة اما على تقدس

او حسن وجهه

يفعل

يفعل

ان يكون على

چون نون نصر و صاد نصر و زه نصر و یصر و ناصراً
و منصوراً با تقدیر چون و در بعد که در اصل یو عد
بود و در میان با و کسره افتاده بود با هم ثقیل بودند
و از حذف کردند بعد شد و حروف زیاده است
که در بعضی احوال ثابت باشد و در بعضی احوال ساقط
شود چون یاء در یصر و الف در ناصراً و میم و و او
در منصور و حروف زیاده ده است الیوم تنسأه و سا
لتمونیه **فصل** بد آنکه فعل بر دو نوع است ثلاثی و رباعی
ثلاثی آنست که حروف اصول او سه باشد مانند
نصر و رباعی آنست که حروف اصول او چهار باشد
چون دخرج و هر یک از ثلاثی و رباعی بر دو قسم است
مجرد و مزید فیه مجرد آنست که در کلمه حرفی یا بیشتر

بنیاد

زیاد نکرده باشند تا او را نقل کنند باب دیگر چون
نصر و دخرج و مزید فیه آنست که در کلمه حرفی یا ^{بیشتر}
زیاد کرده باشند از جهت اینکه نقل کنند او را باب
دیگر چون اخرج و تدخرج و ثلاثی مجرد شش است
باب اول فَعَلَ یَفْعَلُ چون نصر یَصْرُ باب دوم فَعِلَ یَفْعِلُ
یَفْعِلُ چون ضرب یَضْرِبُ باب سیم فَعَلَ یَفْعَلُ چون
فَتَحَ یَفْتَحُ باب چهارم فَعَلَ یَفْعَلُ چون عَلِمَ یَعْلَمُ
باب پنجم فَعَلَ یَفْعَلُ چون حَسَنَ یَحْسَنُ باب ششم
فَعَلَ یَفْعَلُ چون حَسِبَ یَحْسِبُ و شرط باب سیم
آنست که عین الفعل باللام الفعل یکی از حروف
حلق باشد و حروف حلق شش است همزه و هاء
و عین و خا و غین و خا چون سَكَلَ یَسْكَلُ و

شش حرف

حرف

در کتب
لایحه
در کتب
در کتب
در کتب

وحد است و نون از برای متکلم مع الغير است
فصل بدنه که فعل بر هفت نوع است بدست
مثالست مضاعف لفيف ناقص مهموز اجوف
اول صحیح و صحیح آنست که حروف اصول آن از حروف
علت و همزه و تضعیف خالی باشد چون نصر و حور
علت صد است و الف یاء دو نیم معتدل و معتدل
آنست که فاء الفعل آن حرف علت باشد و و
چون و عقد و یائی چون یسر سیم اجوف و اجوف
آنست که عین الفعل آن حرف علت باشد
و او ی چون قال که در اصل قول بود و متحرک ماقبل
مفتوح و بالف قلب کردند قال شد و یائی چون
باع که در اصل بیع بود بآء متحرک ماقبل مفتوح
و

۵۸
بالف قلب کردند باع شد چهارم ناقص و ناقص آنست
که لام الفعل آن حرف علت باشد و او ی چون
دعا که در اصل دعوی بود و و متحرک ماقبل مفتوح
بالف قلب کردند دعا شد و یائی چون رمی که در
اصل رمی بود بآء متحرک ماقبل مفتوح و بالف
قلب کردند رمی شد پنجم لفیف ناقص و لفیف ناقص
که در آن دو حرف علت باشد که اگر هر دو حرف نزد
یکدیگر باشند انز اللفیف مقرون گویند چون
مروی که در اصل مروی بود بآء متحرک ماقبل
مفتوح و بالف قلب کردند مروی شد و اگر در
میان یکدیگر فاصله شود انز اللفیف مفروق گویند
چون وقی که در اصل وقی بود و عملی کردند و قی

عشو حرا
بک کون

بحر کر

وین
کسر
قبل
کون
میان
و قی
میان

ششم مهموز و مهموز است که یکی از حروف اصول
 آن همزه باشد اگر فاء الفعل آن همزه باشد
 انز مهموز الفاء کویند چون اکل و اکرعین الفعل
 آن همزه باشد انز مهموز اللام خوانند چون شکل
 و اکرلام الفعل آن همزه باشد انز مهموز اللام
 خوانند چون قرء هفتم مضاعف و مضاعف
 برد و قسم است ثلاثی و رباعی ثلاثی است که و حر
 انز اصول آن انز یکجتن باشد مثل مذ که در اصل
 قد بد بود و رباعی است که فاء الفعل و لام الفعل
 اول و عین الفعل و لام الفعل دو تیم است
 انز یکجتن باشد چون سلسک و قافق و کزل
فصل بد که فعل برد و قسمت معروف و مجهول

معروف است که فاء آن فعل مذکور باشد چون
 ضرب برید و صیغهای معروف ماضی و مضارع تمام
 ابواب معلوم شد و علامت فعل معروف در ماضی
 است که اول آن مفتوح باشد چون نصر و اکرم یا اول
 انز متحرک آن مفتوح باشد و این در فعل است که اول آن
 همزه وصل باشد چون اقتد و استخرج و علامت
 فعل مضارع معروف است که حروف مضارع آن
 مفتوح باشد چون ينصر و يضرب مکرر چهار باب
 که آن باب افعال و تفعیل و مفاعله و فعلل است پس
 بدرستی که حرف مضارع در این چهار باب همیشه
 مضموم است و علامت بناء این چهار باب با زنی معروف
 مکرر بودن ما قبل آخر است چون یکریم و یقاتل و

مضموم
 مضاعف
 حروف

تقو حروف

بج حرکت

و مضموم

کسر

فیل

کر

هیان

بی

مضموم

وید حرج و مجهول انست که فاعل آن فعل معلوم
 نباشد و مفعول رایجای فاعل فاعله باشند چون
 نُصِرَ زَيْدٌ یعنی یاری کرده شد زید و علامت فعل
 ماضی مجهول انست که اول آن مضموم و ماقبل آخر
 مکسور باشد چون نُصِرَ الْكَرِيمُ و اگر همزه وصل یا تاء نماند
 در اول فعل ماضی مجهول باشند آن دو حرف بر مضموم
 کنند چون اقْتَدِرْ وَتَفْعَلْ و اگر بعد از فاء الفعل
 الفی باشد بود قلب کنند چون حُسِبَ وَتَقْوَمَ رَبِّ
 مجهول مضارع انست که اول آن مضموم و ماقبل
 آخر آن مفتوح باشد چون يُنْصَرُ الْكَرِيمُ **فصل**
 بد آنکه فعل بر دو قسم است لازم و متعدی لازم
 انست که فاعل از فاعله نگیرد و بمفعول به تعلق نگیرد

ماضی و صیغه مجدی بان حاصل شود که لم و لما را
 بر سر فعل مضارع برند و آخر را جزم کنند چنانچه
 در امر غائب گفته شد چون لم یُنْصَرْ و لما یُنْصَرْ
 مجهولش لم یُنْصَرْ لما یُنْصَرْ استفهام فعلیست که را
 کند بر طلب دانستن فاعل از مخاطب و صیغه
 استفهام بان حاصل شود که همزه یا هاء بر سر
 فعل ماضی و مضارع برند و آخر آن را جزم نکنند
 چون انْصَرَ انْصَرْ فاعل یُنْصَرُ نَجَبٌ و صیغه
 ما افْعَلْ و افْعَلْ به چون ما انْصَرْ و انْصَرْ به و فعل
 نَجَبٌ از غیر ثلاثی مجز و نباید و بغیر از این دو صیغه
 نیست اسم فاعل از ثلاثی مجز و بر وزن فاعل
 باشد چون ناصِرٌ ناصِرٌ ناصِرُونَ نَصَارَةٌ و نَصْرٌ

هذه تقریر

مقتضی حرج
 قلب کردن

بجای

نصیر

کسر

فعل

کر

میان

در

نصیر

وَنَصْرًا نَاصِرَةً نَاصِرَتَانِ نَاصِرَتٌ وَنَاصِرٌ وَنَاصِرٌ
ثلاثي مجرد بر وزن مضارع ان باب باشد بعد از
تبدیل حرف مضارعه بهم مضوم و کسر ما قبل آخر
چون مَکْرُمٌ و مَدْحَرُجٌ و سَخَّرَجٌ اسم مفعول از ثلاثی
مجرد بر وزن مفعول باشد چون مَنصُورٌ و مَنصُورٌ
مَنصُورُونَ مَنصُورَةٌ مَنصُورَتَانِ مَنصُورَتٌ
و مَنَاصِرٌ و از غیر ثلاثی مجرد بر وزن مضارع ان
باب باشد بعد از تبدل حرف مضارعه بهم مضوم
و فتح ما قبل آخر چون مَکْرُمٌ و سَخَّرَجٌ و اسم فاعل
و اسم مفعول بغیر از این شش صیغه نیست غایب
و حاضر و متکلم در آن یکسانند و اسم مکان و اسم
زمان از ثلاثی مجرد از یفعل بضم العین و از یفعل

نما

بفتح العین و جمیع فعلهای ناقص بر وزن مفعول باشد
چون مَقْتُلٌ و مَشْرَبٌ و مَرْمَى و از یفعل یکبیر العین
و جمیع فعلهای معتدل بر وزن مفعول چون
مِهْزَبٌ و مَوْعَدٌ و مَوْجَلٌ و از غیر ثلاثی مجرد بر وزن
مفعول ان باب باشد چون مَکْرُمٌ و سَخَّرَجٌ و مَدْحَرُجٌ
اسم الت از ثلاثی مجرد بر وزن مفعول و مفعول
و مِفْعَلَةٌ اید چون مَحْلَبٌ و مِفْتَاحٌ و مِکْسَةٌ
و اسم الت از غیر ثلاثی مجرد نیاید و بغیر از این
سه صیغه نیست اسم التفضیل از ثلاثی مجرد بر وزن
افْعَلٌ باشد چون اَفْضَلُ اَفْضَلَانِ اَفْضَلُونَ
فُضِّلَ فُضِّلَانِ فُضِّلَاتٌ و از غیر ثلاثی مجرد
نیاید و بغیر از این شش صیغه نیست مثل اسم فاعل

مفتوح حرا
قلب کردن

لب حرکت

مفتوح حرا
کسر

تثقیل
فک کردن
در میان
یکای
نفرین

الف در تصرف فعلهای معتدل و و ی و یاء
 الوعد و وعدته کردن و وعد و وعدوا و الی آخر
 مجهولش و وعد و وعد و الی آخر مضارعش
 بعد از اعرال یعد یعدان یعدون الی آخر
 یعد در اصل یوعد بود و او در میان یا و کسره
 ثقیل بود و او را حذف کردند یعد شد شول
 اگر بر پسند که چرا یا و کسره را حذف نکردند خوب
 گویند که یاد لیل است بر مضارع و کسر بر یاء
 و در تعد و تعدا تعد عمل بر یعد کردند تا باب
 مطرب باشد و در مضارع مفتوح العين
 و او را حذف نکنند چون یوجل مکر در چند صیغه
 معدوده چون یضع و یضع و یضع و یضع

حرف

و یذر و عین الفعل مضارع معتدل معنوم باشد
 مکر و قی که در ما ضی بضم عین باشد چون وجهه
 یوجه مجهول یوعد یوعدان یوعدون توعد
 توعدان یوعدت الی آخر چون صحیح است اعرال
 امر غائب لیعد لیعدان لیعدون الی آخر
 لیعدت و امر غائب امر مضارع بعد از اعرال
 گیرند و آخر را جزم کنند چون لیوعد لیوعدان
 لیوعدت و لیوعد لیوعدان لیوعدت امر حاضر عد
 عد عدان عدی عدی عدت عد مضارعش
 بعد از اعرال یعد بود تا که حرف مضارع حذف
 کردند ما بعد حرف مضارع متحرک ابتدا با و کردند
 و آخر را جزم کردند بحذف ضمه عید شد با و بر این

نشو حرا
 کربلا
 حرکت
 برند و آخر را جزم کنند و نشینی یا یا نشینی الی آخر
 امر غائب انشد انشدان ام مکسوس بر سر فعل مضارع

قياس مجهولش لا امر متكلم لا يعد لينعده مجهولش
لا يعد لينعده نفى لا يعد لا يعد لا يعد واخ
مجهولش لا يؤعد لا يؤعد لا يؤعد واخ
محمد لم يعد لم يعد كم يعد واخ مجهولش
لم يؤعد كم عد لا يؤعد واخ تصرف نفى ما
ضيه ومضارع واستفهام ما ضيه ومضارع
معروف ومجهول چون تصرف ما ضيه ومضارع
مرعوب ببتفاوت وتصريف اسم فاعل
چون تصرف ما ضيه ومضارع است چون
واعدا واعدت واعدت ال الاخره واسم
المفعول چون مؤعد مؤعد مؤعد مؤعد
ال اخر مثل صحيح است في اعلال اسم الت

چون ميعاد و ميعاد و ميعاد ميعاد ميعاد
وموعاد و موعاد بود و ساكن ما قبل مكسور
يساقب كرهند ميعاد و ميعاد و ميعاد شد و تصرف
فعلها ي معتل يائي اليسر اسان شدن چون
چون تصرف صحيح است في تفاوت چون يفسر مكو
در مجهول مضارع چون يفسر كه در اصل يفسر بود
باء ساكن ما قبل مضموم را بو و قبل كرهند يفسر شد
باب در تصرف فعلها ي اجوف و و ي يائي القول
كفتن ما ضيه قال قالوا ال الاخر قال در اصل قول بود
و و متحرك ما قبل مفتوح را بالف كرهند قال شد
قلن در اصل قولن بود و و متحرك ما قبل مفتوح را
بالف قبل كرهند قلن شد التقاء شد ميان الف

و لام الف را حذف کردند قلن شد فتحه فاربطه بدل
کردند تا دلیل باشد بر او و محذوف قلن شد تا بابا
بر این قیاس و اگر و و یاء که قلب بالف میشود مکسور
باشد فاء الفعل را مکسور کنند بعد از قلب و حذف
چون خفن و زلن که خفن در اصل خوفن بود و او متحرک
ما قبل مفتوح را بالف قلب کردند خافن شد التقاء
ساکتین شد میان الف و فاء الف را حذف کردند خفف
شد فتحه فار یکسر بدل کردند تا دلیل باشد بر یاء
فعل خفن شد مجهول قبل قبل لا قبلوا ال اخره
قبل در اصل قول بود کسر بر او و ثقیل به بما قبل
نقل کردند بعد از حذف ضمه از ما قبل قول شد و و
مکسور را ساکن ما قبل مکسور را قلب یا کردند قبل شد قلن

و در اصل متحرك الكون ساكن ما قبل مفتوح
 این زمان قلبا گفته اند بقال شد یقلن در اصل
 یقولن بود عمل بقال کردند بقالن شد النقاء ساکنین
 شد میات الف و لام الف را حذف کردند یقلن
 شد و اگر عین الفعل مضارع معروف اجوف
 مفتوح باشد عمل محمولش کنند و حرف علت
 قلبا گفته اند چون یخاف ویزال که در اصل بخوف
 ویزال بوده فتحه و و را بما قبل نقل کردند و در اصل
 متحرك الكون ساكن ما قبل مفتوح را این زمان
 بالف قلب کردند بخاف شد امر غائب لیقل یقول
 لیقولوا الا اخره لیقل مضارعش بعد از اعلال
 گیرند یقول بود لام امر غائب در آمد و اخر را جزم
 کردند

کریه اند لیقول شد امر حاضر قل قولوا الا اخره
 قل مضارع اش بعد از اعلال یقول بود تا که حرف مضارع
 بود حذف کردند ما بعد حرف مضارع متحرك بود
 ابتدا با و کردند و اخر را جزم کردند بحذف ضمه قول شد
 النقاء ساکنین شد میانه و و و لام و و را حذف کردند
 قل شد نصریف و اعلال نفی و محمد چون نصریف و اعلال
 امر غائب است بی تفاوت و نصریف و اعلال نفی ما ضی و
 مضارع چون نصریف و اعلال ما ضی و مضارع است
 بی تفاوت اسم فاعل قائل قائلان قائلون الى اخره
 قائل در اصل قاول بود و و بعد از الف نرفته و بحرفه
 بدل کردند قائل شد اسم مفعول مقول مقولان
 مقولون الى اخره مقول در اصل مقول بود ضمه

الثقاء ساکنین شد
 میانه و و و لام
 و و را حذف کردند
 لیقل شد

نقص حرا
 بی کون

نقص حرا
 کسر
 نقیل
 شد کرد
 میانه
 بی کون

بنامش

فصل در بیان
تأثیرات و
اثرات

فصل در بیان طهارت

فيلسوف

١٠٠٠

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي جعل القرآن
موسى عليه السلام
الذي جعل القرآن

A circular library stamp from the University of Michigan Library. The text "UNIVERSITY OF MICHIGAN" is curved along the top inner edge, and "LIBRARY" is curved along the bottom inner edge. In the center, the date "1944" is stamped. The stamp is purple and slightly faded.

فهی در مد و آخر اجزم که بخذف لام الفعل لا یوشد بجهوش
لا یوقلا یوقیا لا یوقوا الی آخر جحدلم یقلم یقیالم یقوا الی آخر
بجهوش لم یوقلم یوقیا لم یوقوا اسم فاعل و یوقیان فقول
اسم مفعول موقی موقیان موقیان چون مرتبی مرتبان
در مد و آخر شریک اسم مفعول موقی موقیان موقیان چون مرتبی مرتبان
جزیم کرد لا یوقیا
شد
الاخر باب در تصریف و اعلال مهموز الفاء الکل خوردن
اکل یاکل الی آخر در تصریف و اعلال مانند صلیح است یصلح
الا امر حاضر که در او دو وجه جایز است اکل و ککل که در اصل اکل
به ناکه حرف مضارع به حذف کردند ما جدید حرف مضارع
ساکن نظربین الفاعل کنند مضمر به نثره وصل مضمر می
نما و لش در او کردند اکل شد اجتماع نه تین شد نه و قدیم بود از
جهت تخفیف حذف کردند اکل شد نه نثره وصل مستغنی شدیم حذف کردیم
کشد باب در تصریف فعلها مهموز العین الثول بر سیدن در
تصریف و اعلال مانند صحیح است الا امر حاضر که در او دو وجه
جایز است